

„Povej; kdo bi ugibal?“ sili mirno Karol, ki je podpiral glavo s komolcem ter gledal Hugona v obraz.

„Par trenutkov pred smrtjo sem se vpričo dekana zaročil z Julko.“

Kratek zvok, ki je kazal, da sta se oba začudila, razlegal se je po sobi.

Dolenec in Čekan sta se nagnila ob mizi naprej, a zopet se naslonila nazaj, sklenila roki in hkrati ponovila: „Hugon?“

Hugon je povedal vse, povedal skoro natančneje, kot se je dogodilo. Končal je s stavkom:

„Kako je prišlo, sam ne vem. Ali to pa vem, da mi ni žal, ter upam, da mi ne bo!“

Dr. Dolenec je čestital Hugonu. Pristav Karol je vstal od mize, poiskal nemo list črnega papirja, sedel zopet k mizi in začel list rezljati in krožiti. Dolenec je molčal, Hugon pa hodil po sobi gori in doli zatopljen v najnasprotnejša čustva radosti in žalosti.

„Hugon“, prične resno Karol, „Hugon, izpolnil si zadnjo voljo vrlega moža. Ta ti bodi sveta! List deteljice je sicer usahnil. Ali ni ga porušila norost, ampak ljubezen in človekoljubje.“

Karol je končal slovesno svojo sodbo, iz črnega papirja mu je izrastlo srčasto pero, s katerim je še tisti večer prevlekel jeden list ‚Deteljice‘.

(Konec.)

Nade in prevare.

(Povest iz umetniškega življenja. — Spisal *Milevoj*.)

I.

Srce trepeče
od hrepenenja;
v šumni vrtinec
sili življenja.

Simon Jenko.

To ti je bilo danes kretanje in pripravljanje pri Stojanovih v Zaselju! Mati Lenka se je pridno sukala okoli ognjišča, na katerem je vrelo in se cvrlo, kakor da bi pripravljali za botre ali pa imeli snubače pri hiši. Včasih je skočila v gorenjo izbo, kjer je Franica, rudečelična, odrastla deklica, pregrinjala snežno-belo posteljo z rožasto odejo, nadevala zastore na okna, ki so bila okrašena s svežimi cveticami, in že zopet in zopet brisala prah z javorjeve mize in z ličnih stolov.

„Le dobro vse osnaži in vkusno priredi!“ opominjala jo je mati, „saj veš, kako je natančen. Odeja mu bo gotovo preveč križasta. Že pred tremi leti mi je večkrat očital, da sem dala óknice zeló nevkusno pobarvati.“

„Ej, tako gosposko ne more vsega imeti kakor v mestu“, odvrne Franica, „privaditi se bo moral našim razmeram. Prijetnejše sobice pa tudi ni dobiti v vasi, kakor je ta. Pod oknom mu bo šumela Bistrica in duhtel cvetoči bezeg. Tam v daljavi pa ima lep pogled na bele snežnike. Kakor nalašč je vse zanj pripravno. Toda zdi se mi, da ju z Andrejem ne bo nenavadno dolgo s postaje.“

„Le hitro vse uredi, kmalu mora biti tukaj“, zavrne jo mati in odhiti zopet v kuhinjo pazit, da se večerja ne skazi.

Tisti pa, za katerega se je tako pripravljalo, vozil se je v lahkem voziču počasi proti domači vasi. Že zunanost njegova je pričala, da je človek posebne vrste — umetnik. Lasje so se mu usipali v dolgih rumenih kodrih na ramena, brada mu je bila kratko pristrižena, na glavi pa je imel širokokrajn črn klobuk, katerega si je potisnil globoko doli na oči.

Janez Stojan je bil učenec slikarske akademije, katero je ravnokar dovršil. Po treh letih odsotnosti se zopet vrača v domači kraj.

Konja sta počasi vozila po strmem klanecu in stari Andrej, ki mu je bil med potjo povedal že to in ono novico iz vasi, je dremal na sedalu. Mlademu slikarju pa so se v duši vzbujali prijetni spomini, ko je zopet gledal kraje svojega detinstva.

Koliko se je izpremenilo v kratkem času! Oče mu je bil imovit posestnik, slikar in podobar hkrati. Nikdar se ni sicer šolal na umetniških zavodih, toda prirojena nadarjenost in pridno vežbanje sta ga usposobila, da je še dosti lično napravljaval podobe za razne župne cerkve po deželi in sohe svetnikov za znamenja. Naročil je imel vedno obilo in moral je imeti celó nekaj pomočnikov. Ko se je oženil s pridno in imovito deklico iz vasi, prišla je blaginja v hišo. Vsi ljudje so rekali, da se Stojanovim dobro godi, in ugibali, koliko tisočakov, ima že na strani. — Očetovo nadarjenost za slikarstvo je podedoval tudi jedini sin Janez. Že kot otrok je črtal z okornimi obrisi na plot ali na hlevska vrata rogate vole, mline s kolesom, vojake s sabljo in puško. Oče se je veselil, vidé, da mu utegne biti sin vreden naslednik; izprva ga je sam poučeval v risanju in slikanju. Tudi župnik je spoznal v šoli bistri duh otrokov in njegovo veliko nadarjenost. Zato je pregovoril očeta, da ga pošlje najprej v mestne šole, potem pa v slikarsko akademijo na Dunaj. Toda oče ni dočakal, da bi se sin povrnil iz daljnega mesta kot izučen slikar. Hitra bolezen ga je bila spravila preteklo leto v zgodnji grob. Sinu Janezu pa je zapustil dom, premoženje in svoj sloves po deželi. —

Sedaj se mladenič vrača domov — izučen akademiški slikar —, da sprejme zapuščino očetovo. Veselilo ga je videti zopet svoje domače. Mati mu je bila pisala, da je prišla Kodranova Franica k hiši. Sirota je izgubila zgodaj stariše, in ker je bila Stojanovim nekaj v sorodu, izročena je bila njim v varstvo. Ko je dovršila samostansko šolo, sprejela jo je radostno Stojanova mati v hišo in jo ljubila kot lastno hčer. Gojila je pač tudi tiho željo, da bi postala pridna deklica zakonska družica njenemu sinu.

Kakor stari znanci so pozdravljali prišleca domači hribje, prijazne hiše in rudeči zvonik župne cerkve, ki se je tam daleč dvigal iz zelenja. Tukaj v sredi rojakov bo sedaj živel za delo, za umetnost. Umetnost? Tu je začutil, kakor bi ga bilo nekaj zbadlo v srce. Za svojega šolanja si je bil naslikal o umetnosti vzvišen vzor. Sklenil je zvesto služiti ji in je gorel za njo z vsem navdušenjem mladega srca. In veščaki so mu prisojali veliko umetniško nadarjenost ter ga vspodbujali k nadaljnemu izobraževanju. Hrepenel je, da bi izpopolnil svoje znanje s proučevanjem slavnih mojstrov. Toda ali bo imel doma kdaj priliko? Bo-li to, kar se mu nudi tukaj, res življenje umetnikovo? Po vzgledu očetovem bo delal slike za vaške cerkve: svetega Jurija s peklensko pošastjo, svetega Martina na konju in druge podobne stvari. In vzbudila se mu je zavest, da tu ne bo mogel uresničiti vzorov, katere si je zasnoval v mladostni domišljiji.

Sedaj je voz prišel vrh klanca in zdrdral po beli cesti. Mladi mož pa se vzbudi iz svojih mislij, ko zagleda pred seboj očetovo hišo, mater in Franico, ki sta ga čakali na pragu.

Brzo skoči z voza in pohiti k njima.

„Bog te sprejmi, moj sin! Da si le prišel! Težko sva te že čakali. Pa kako si se izpremenil! Ves drugačen se mi zdiš kakor pred tremi leti. Pa da si le prišel!“ Smehljaje je opazovala mati svojega sina in si brisala roko v predpasniku, predno mu jo je podala. Franica pa je stala poleg nje. Nekoliko v zadregi je povescila oči in molčé mu segla v roko. Saj je postal tako gosposki, odkar sta se zadnjič videla, da ga malone ni bilo poznati.

„Kar tu v spodnjo sobo pojdi“, povabi ga mati, „gotovo si lačen in truden od pota. Nekaj večerje sem ti pripravila. Ti, Andrej, pa spravi prtljago.“

„Tisto sobo smo ti priredili, ki ima okna na vrt, in od koder se tako lepo vidi na gore“, pravi mu, spremljaje ga v hišo, „vem, da ti je najljubša.“

Janez je zatrjeval, da je z vsem zadovoljen, kar je mati ukrenila. Četudi se na

tujem ni razvadil in je bil v svojih potrebah skromen, vendar ga je razveselila ljubezniva pozornost materina. — In ko je sedel v njeni in Franičini družbi za belo javorjevo mizo in se domače ž njima pogovarjal, obšel ga je oni čut tihe zadovoljnosti, ki obide vsakoga, kdor se iz tujine vrne med svoje, ki ga ljubijo. Mati je z nekim ponosom gledala nanj, in oči so se ji iskrile notranjega veselja. Srce pa ji je reklo, da je postal dober, plemenit mož.

„Jutri moraš obiskati znance“, reče mu slednjič. „Sosedovi se prav dobro ravnaajo. Tudi gospod župnik so že često popraševali, kdaj da se povrneš.“

„Vse pride na vrsto, da se le nekoliko udomačim“, odvrne sin.

In Janez se je kmalu čutil domačega v svojem rojstvenem kraju. Ponovil je prijateljstvo s starimi znanci, obiskaval znane kraje iz nekdanih let. Večinoma pa je sedel z mapo v roki na kakem parobku ob penem se potoku ali v gozdu in črtal obrise na bele liste. Ker je imel za prirodno lepoto jako sprejemljivo srce, ni prezrl nobenega slikovitega prizora v domačem kraju. Ves ta rodni kraj s svojimi prebivavci, s čarobno okolico in visokimi gorami se mu je zdel kakor idila, polna tihega miru in veselja. Toda ko mu je prišlo na misel, bo-li tu utešil želje svojega srca in dosegel one svetle vzore, ki so mu plavali pred duhom, tedaj mu je objela srce tiha žalost.

Večkrat ga je mati opomnila, da je sedaj on gospodar, naj ukrene, kar se mu zdi potrebno pri posestvu. „Le vi gospodarite še dalje“, zavrnil jo je vselej, „meni je vse prav, kar storite. Vem, da je posestvo v najboljših rokah.“ — Tudi ni hotel sprejemati slikarskih naročil, ki so mu dohajala. Delo po naročilu se mu je zdelo premalenkostno. V očetovo delavnico ni nikdar stopil. Stojalo je bilo prazno, barve na paleti so se bile že izdavnja posušile, in čopiči so ležali po tleh poleg osnutkov podob in na pol izdelanih kipov. — Mati je čutila, da neki razpor razdvaja sinu dušo. Slutila je, da ni srečen doma, da ga vleče proč med svet, dasi ni

popolnoma umevala njegovega teženja. Toda ni si znala pomagati in zaprla je svojo žalost v skrbno materino srce.

Jedino večje delo, katero je dovršil mladi slikar doma, je bil portret domačega župnika. Naredil ga je iz hvaležnosti do svojega nekdanjega učitelja in mu ga sam izročil. Častitljivi starček je bil vidno ganjen ob tem izrazu hvaležnosti in je želel obilo božjega blagoslova njegovemu delovanju. „Lahko vam bo začeti“, rekel mu je v prijaznem pogovoru, „ker so vam že oče pustili lepo domovje in dobro ime.“

„In vendar še ne vem, ali sploh doma ostanem ali ne“, odgovori mladenič; „razmere žal pri nas niso take, da bi mogel uspevati umetnik. Ako hoče iti za poklicem, mora na tuje.“

„Kaj je poklic človekov?“ odvrne mu starček. „Da zvesto služi Bogu in domovini. To so vezi, ki mu jih je nadel sam stvarnik. Ako izpolnjuje ta poklic, najde srečo in zadovoljnost; kdor se mu pa odtegne, nadenj pride maščevanje prej ali slej.“

„A vendar ne morete oporekati, prečastiti, da pri nas, v našem malem narodu ni pogojev za razvoj umetnosti. Presiromašni smo.“

„Nekaj resnice je v vaših besedah“, odgovori župnik in vzdihne. „Res nam manjka Mecenatov in Medičejev, ki bi budili speče moči in gojili cvetke umetnosti. Toda ker je naš narod v primeri z drugimi tako skromen in ubožen, potreben je tem bolje, da mu ostanejo zvesti njegovi sinovi, da se mu ne izgubljajo najboljše moči. — Koliko jih je bilo, ki so se visoko uspeli, da jih je svet občudoval! Toda komaj vemo o njih, da so bili slovenske krvi; za naš rod so izgubljeni.“

„Vem, kaj vas vleče na tuje“, začne zopet župnik po kratkem premolku: „slava umetniška. Doma vas ne čakajo lovorike. Toda marsikaj, kar mami mlado srce, prijatelj moj, je treznemu možu le prazen dim. Želim, da bi nikdar sami v življenju tega ne izkusili. — Poznam mladost in njeno neutešljivo hrepenenje. A verjemite mi: le kdor ume krotiti želje svojega srca, najde mir in pravo srečo.“

Spominjali se bodete morda še teh mojih besedij.“

Nenavadno gorko je govoril starček, in gorko je bilo pri srcu tudi mladeniču, ko mu je segel pri slovesu v tresočo se roko. Besede duhovnikove so ga pretresle.

Toda, ko je šel proti domu, dejal je sam pri sebi: „Dobri starček, tebi je neznano, kaj je življenje. Tvoje obzorje omejuje ozka dolina, in sveta ne poznaš.“

Drugi dan je dobil pismo od svojega bivšega učitelja na akademiji s to kratko vsebino: „Vašo namero, da hočete potovati v Italijo, odobrujem popolnoma. Škoda, da bi zakopali svoj talent. Ob toliki zmožnosti se Vam obeta lepa bodočnost. Pripravljen sem Vam s priporočili pomagati. Vedno Vam dobro hoteči profesor S.“

Odslej mu je bil sklep gotov, da zapusti dom, akotudi še tega ni razodel nikomur. Gospodarstvo je hotel izročiti materi. — Le redko je ostajal doma, tem pogosteje pa zahajal v bližnje mesto. Mnogo je pisal v razne kraje in dobival pisma iz tujih mest.

Nekega poletnega večera je sedel na vrtu poleg košatega bezga; tudi mati je bila prisedla po končanem delu. Govorila sta o vsakdanjih stvareh, toda beseda jima ni hotela gladko teči. Neka napetost je bila med njima. Vendar začne Janez počasi: „Mati, tudi v prihodnje prepuščam gospodarstvo vaši skrbi. — Od doma pojdem za poklicem. — Morda me ne bode kmalu nazaj.“

„Kam misliš iti?“ vpraša mati, in beseda ji je skoraj zastajala v grlu. Dasi ji novica ni prišla nenadoma, vendar jo je zadela kakor hud udarec.

„Na Laško v Benetke. Morda tudi še drugam.“

„Sam veš, da ti jaz ne znam svetovati. Pa pojdi, ako mora tako biti“, reče mati mehko in si s predpasnikom potegne čez obraz.

Lepega jesenskega jutra je stal pred Stojanovo hišo zopet uprežen voz. In Janez se je poslavljaj od matere in Franice. — Megla je ležala še tu in tam po nižavi in solnčni žarki so se lesketali v obilih rosnih

kapljah. Vozič je drdral po beli cesti, mlademu možu pa so zopet v duši vstajale misli kakor o prihodu. Zapustil je svoje domače in pelje se v širni svet — za srečo. Lepa kakor zorno jutro je bila pred njim bodočnost.

Doma pa je dvoje zvestih src medlelo za njim. Mati se je zgrudila pred Križanim na kolena in v solzah ga prosila, naj varuje sina v daljnji tujini in naj ga zopet privéde nazaj. Hiša se ji je odslej zdela prazna, kakor bi bili odnesli mrliča iz nje.

II.

..... v deželo sveto,
v deželo mislij mojih in želja,
kjer vedno jasno je nebo razpeto.

Stritar.

Lepa si, solnčna Italija! Stvarnik je hotel bednemu človeštvu na zemlji ohraniti podoba raja in zato je okrasil tvoje dežele. To lepoto je umeval tudi človeški duh, zato je tekmoval s prirodo in ustvarjal nesmrtna dela umetnosti. — Najlepša pa se mi zdiš ti, „slavna kraljica morja“! Kakor da se je dvignilo bajno kraljestvo povodnika in njegovih lahkokrilih družic iz globočine na površje in se v solnčni svetlobi leskeče pred menoj, tako me mami pogled na ta pravljичni svet.

Nekdanja slava Benetk je ovenela, življenje, ki je tu bilo nekdanj, je izmrlo, zamrla je tudi ona moč, ki je ustvarila vso to lepoto, vendar se mi zdi mesto kakor okamenela poezija iz davnih let. In ob večnih spominikih umetnosti, ki jih krije v sebi, izobraževal se bo človeški duh, dokler bo še čut za lepoto tlel v njem.

Slične misli in čuvstva so prešinjale mladega popotnika, ki je stal ločen od mnogobrojne množice, na sprednjem delu parobroda in se popolnoma udal velikanskemu utisku, katerega je napravljaj nanj pogled na Benetke. Parobrod jo je počasi zavil proti trgu svetega Marka. Veličastna bazilika, doževa palača s svojimi lepimi vrstnicami so stopile v ospredje.

„Riva dei Schiavoni“, bral je Stojan, zakaj on je bil, z velikimi črkami pisano na ponosni palači. „Slovansko obrežje.“ Spomnil se je časov, ko so lahke ladije iz cvetočih dalmatinskih mest semkaj dovažale orientalsko blago, „ko po morju hrastov brod — vozil je slovanski rod...“ Iz parnega stroja se začuje zamolklo hropenje, kolesa se zavrté na nasprotno stran in penijo vodo, parobrod pa se lahko nagne k obrežju in obstoji. — Potovanje je bilo končano.

Stojanu je bila prva skrb, da najde zavetišče za silo in poišče znanca, do katerih je imel priporočilna pisma. — Vodnikov in nosačev mu ni bilo treba iskati. Ko stopi na suho, obsuje ga tolpa ljudij, gondoljerjev, strežnikov, nosačev, vodnikov za tujce in drugih postrežčkov. Sto rok se mu ponudi naproti in v vseh evropskih jezikih mu bijejo klici na ušesa. Z velikim trudom se dogovori z nekim postrežčkom, da ga popelje v „Via s. Girolamo“, kjer je stanoval slikar Jan Lebkovski, rodом Poljak. Njemu se je hotel prvemu predstaviti, ker mu je bil že naznanjen po prijatelju z Dunaja.

Moral je precéj dolgo hoditi po ozkih, nesnažnih ulicah, čez mnoge mostiče, ki so bili zgrajeni nad nebrojnimi kanali, s katerimi je vse mesto prepreženo. Slednjič se ustavi vodnik pred visoko hišo, ki pa ni bila ravno najlepša. Bila je videti že stara, omet ji je bil deloma odpadel, in pri oknih je tu in tam manjkalo okvirov in oknic. — Slično zanemarjene so mnoge druge hiše beneških meščanov. Popotniku, ki je vaje snaznosti, ne ugaja tak pogled. Vendar spada tudi ta nemarnost v okvir italijanske romantike.

Stojan je moral prehoditi še precéj stopnic. Slednjič je videl na durih napis: Jan Lebkovski. Ko potrka, odzove se mu sonoren glas. Vstopivši zagleda na naslanjaču ležečega mladega moža, ki je čital iz neke knjige in pušil cigareto, da se je gost dim vlačil po sobi. Pravi nered je vladal tu notri. Naslonjač je bil že obrabljen, in iz odprtih so moleli šopki morske trave. Preprosto posteljo je pokrivala strgana odeja, in nekaj

obleke je bilo na njej naložene. — Slikarsko stojalo je brez opore slonelo na steni, in poznalo se je, da že dolgo ni bilo razpeto platno na njem. V kotu je ležala slikarska paleta s posušeniimi barvami in s čopiči, na steni je bilo nekaj osnutkov in kopij; razven tega še miza in stol. To je bila umetniška delavnica Jana Lebkovskega.

Umetnik sam je bil visokorastel mož svetlih las in modrih očíj. Visoko čelo in ostročrtan obraz sta spričevala duhovitost in ponos. Sprejel je prišleca nemarno. Le nekoliko se je dvignil z naslonjača. Stojan se mu je predstavil.

„Dobro došli v naših Atenah“, odgovori Lebkovski počasi vstajaje. „Prejel sem z Dunaja pismo, da pridete. Toda čemu neokretno poklanjanje med nama? — Tu je moja roka v prijateljstvo! Sedaj pa sedi in pripoveduj! Dovôli, da te nagovarjam zaupno!“

Rekši mu pokaže z roko na stol, sam se pa zopet nasloni na stari divan in izpuhti oblake dima v zrak. Stojanu ni ravno prijala nemarnost, katero je tu opazoval, vendar je bil vesel, da je dobil v tujem mestu tovariša, s katerim je mogel občevati. Pravil mu je o svoji ločitvi od doma in o potovanju.

„Prvič od doma, he?“ povzame Lebkovski besedo. „Še le zapustil krilo materino, da pogledaš malo v svet? No — tu boš imel dovolj prilike spoznavati umetniško življenje. Kakšno je? Včasih zanimivo, včasih pa strašno dolgočasno kakor ta jesenski dan, ki ga že ni konca.“

Stojan je ugovarjal, da ga je privedla vnema za umetniški poklic v Italijo. Z vso silo se hoče oprijeti dela, pripravljati se s temeljitimi študijami, da stopi pozneje lahko s kakim večjim delom pred svet. Lebkovski se je nekoliko nasmehnil in skoro pomiluje pogledal novega znanca, ko je dejal:

„Pisal mi je tovariš, da si bil neznansko priden v akademiji. Dan za dnem — s paletto v roki pri stojalu. No, tu boš kakor riba v vodi. Klasiške mojstre srečavaš za vsakim oglom. Sicer pa je brezplodno delo proučevati jih.“

„In vendar nam je hoditi k njim v šolo“, odgovori Stojan. „Pri njih so globoke ideje združene s tehniško dovršenostjo.“

„Nove struje vladajo sedaj na svetu, prijatelj. Kakšen pomen imajo za nas ti klasiki, ki jih imaš zbrane po galerijah? Kakor okamenine po naših muzejih. Produkt so drugačne dobe, kakor je naša; mi jih ne umevamo več. K večjemu za zgodovinarja so zanimivi kot častiti ostanki prejšnjih stoletij, ali za učenca začetnika, da si vadi okorno roko na njih potezah. Njihov duh nam pa ne ugaja.“

„Ker nam manjka onega poleta, kakoršen je navdajal njih duha“, povzame živo Stojan za besedo. — „Žal, da smo otroci materijalistične dobe. Skoraj popolnoma smo že izgubili čut za pravo lepoto.“

„Vnetega zagovornika so našli ti stari filistri. Ha, ha!“ zasmije se Lebkovski. „Ne bom se pričkal s teboj. Kakor komu ugaja! — Sicer bom pa jaz skrbel, da mi ne splesneš za stenami. Pa se pomeniva rajša kaj praktičnega! Ali si že iztaknil zase kak brlog?“

„Nimam še stanovanja. Hvaležen bom, ako mi pomoreš s svojim svetom.“

„Potem pa le takoj pojdiva, da najdeva slavnemu umetniku primeren ateljé. Moja sobica je skromna, kakor vidiš. Jaz se ne oziram dosti na zunanjščino. Saj me itak

redko vidijo te zidine med seboj, le ob takih dolgočasnih dneh, kakor je današnji.“

Z novim znancem ob strani je šel zopet Stojan po ulicah beneških. Življenje je bilo proti večeru še živahnejše kakor po dnevu. Lebkovski je tu in tam izustil kako rezko opazko o mestu in ljudeh.

„Tu nama je poprašati“, reče slednjič in obstoji pred hišo v bližini trga Svetega Marka. „Neki kipar se je minuli mesec preselil od tod v Rim. Morda stanovanje še ni oddano. Ako ti bo to všeč, lahko takoj najmeš.“

Soba je bila še prosta. Ko jo je mladi slikar ogledoval, prikupila se mu je. Oprava je bila snažna, na oknih so viseli beli zastori. Mimo njih pa je bil prost razgled na množico hiš, izmed katerih so se ponosno vzdigovali stolpi cerkvá, in na prosto morje.

„Pravi salon v primeri z mojim brlogom“, pošalil se je Jan; „tu bode dobro shranjen ljubljencek materin. — Pisati moraš takoj, v kakšni palači prebivaš, in da se imaš za to meni zahvaliti. Sedaj te zapustim, ker vem, da si v varnosti. — Zvečer se shaja večja družba umetnikov tukaj blizu v gostilni ‚Alle due colombe‘. Ako nisi preveč utrujen, pridem pote, da te uvedem v naš krog.“

Akoravno bi bil Stojan skoraj rajši počival, je vendar obljubil, da pride. (Dalje.)

Želja bolnice v pomladi.

Jutro pomladno!
Sapica veje,
tam od dobráve,
ljubo se smeje
solnce z višave;
glávico dviga
mlada cvetica,
ko se ji vžiga
rosna solzica.

Gori pod nebom
glasno prepeva
mili škrjanec;
doli ob vodi
pa žvergoleva,
slavec — moj znanec.

A osamela
jaz tu ostajam
in se v spominih
tožnih napajam.

Cveti, oj cveti
pomlad na nebu,
cveti prijazno,
mi ob pogrebu . . .!

Z drobnim ti cvetjem
grob mi nastelji,
s sladkim ti petjem
vanj me popelji . . .!

Posavska.

Nade in prevare.

(Povest iz umetniškega življenja. — Spisal *Milevoj*.)

(Dalje.)

Obilna družba se je zbrala zvečer v posebni sobi preproste gostilne. Bili so umetniki vseh strok: slikarji, kiparji, glasbeniki. Večina je bila Nemcev, pa tudi nekaj slovanskih imen so imenovali. Govorica se je vrtela o vsem, kar more zanimati umetnika, in vladala je tista zaupljivost, ki zlasti v tujini družijo ljudi enakih teženj in enakega mišljenja. — Lebkovski je vodil skoro vso zabavo. Z ironičnimi opazkami in dovtipi je znal vzbujati smeh in veselost tovarišev. Stojan se je predstavil družbi, toda le redko posegel v splošni pogovor. Kot tujec je najprej opazoval ljudi, s katerimi je prišel v dotiko. Novo mu je bilo vse: italijanska „osteria“ s preprosto postrežbo pa dobro vinsko kapljico, življenje, katero se je tu kazalo, nazori, ki jih je slišal. — Blizu njega je sedel mlad mož, na katerega je nehoté obračal svoj pogled. Obraz mu je bil nekoliko upadel in poteze na njem so bile bolestne. Vsa zunanost njegova je pričala, da ne živi v izobilju. Bil je tudi tih med šumno družbo. Lebkovski je Stojanu le toliko povedal, da je slikar doma iz Dalmacije in da redko zahaja v ta krog. Ko je Stojan zvedel, da je neznanec Jugoslovan, omilil se mu je še bolj, in želel je seznaniti se z njim.

„Gospoda! Javljam vam veselo novico“, začel je neki kipar z Nemškega, „baron Sternberg je zopet tukaj“.

„Tisti vinski baron?“

„Ki si je pridobil bogastvo in plemstvo s krščenjem vina“, pristavi hudomušno Lebkovski.

„Gospôdo vabi v svojo hišo“, nadaljeval je zopet oni.

„V soboto večer bode prvi sprejem gostov.“

„Njegove pojedine niso slabe“, pripomni nekdo.

„Tudi vino je dobro, kar ga daje na mizo“, poseže zopet Lebkovski vmes.

„Le tistega bi ne hotel piti, ki ga on prodaja.“

„Večeri bodo zopet zabavni. — Njegova hčerka Irma bode blestela na veselicah in zbiral tropo častivcev okoli sebe.“

Tu se skloni Stojan k svojemu sosedu in ga vpraša, ali tudi on zahaja tje?

„Družba ni zame, pa tudi razmere mi ne dopuščajo“, odgovori mu ta z nekim bridkim nasmehom.

„Oprostite! Čul sem, da ste iz Dalmacije. Morda ste Slovan?“ nagovori ga sedaj v slovenščini.

Onemu pa se je zasvetilo oko od veselja; urno mu seže v roko in odgovori hrvaški:

„Kako me veseli, da tu v tujini naletim na brata po krvi! Moje ime je Antonio Randić.“

In pripovedoval mu je, da je doma iz starodavnega Dubrovnika, da že malone dve leti biva v Benetkah in sedaj dovršuje neko večje delo.

Stojan pa mu je govoril o svojih načrtih, kako hoče vestno porabiti umetnostne zaklade v proučevanje in da bo vesel, ako mu pri tem on pomaga s svojim svetom in z bogato izkušnjo.

Razpletel se je med njima živahen pogovor, in ko je oni vstal in odšel, ločila sta se kot prijatelja.

Bilo je že pozno, ko se je Stojan vrnil v svoje domovanje. Vendar je še tisti večer pisal domov materi, kakor ji je bil obljubil. In pismo je bilo polno hvale o vsem, kar je slišal in videl, in polno sladkih upov za bodočnost. — Ko ga je objel spanec, združili so se mu vsi vtiski minulega dne v žive sanje, ki so mu pričarale bujne podobe pred omamljenega duha.

III.

Čopič in paleta zdaj odloži slikar,
zre v sliko, ki obseva jo solnca
zadnji žar.

Gorazd.

Stojan se je resno lotil dela. Iskal je povsodi biserov klasiške umetnosti, ki so bili v Benetkah tako bogato raztrošeni. Sledil je stopinjam slavnih mojstrov, da bi se do dobra uglobil v njih duha, predno stopi z lastnimi proizvodi pred svet. — Z Lebkovskim sta prišla redko skupaj. Včasih ga je dobil v večernem krogu tovarišev, ali pa je prišel Lebkovski k njemu na kratek obisk. Tedaj mu je vselej očital, da vedno tiči za stenami, da ne bo spoznal življenja. Pridigoval je navadno gluhim ušesom. Stojan je rad poslušal dovtime tovariševe, s katerimi si je znal pomagati v raznih težkočah in protislovjih življenja, občudoval je njegovo hladnokrvnost in spretno obnašanje v družbi. Toda spoznal je tudi, da ni sposoben za resno delo. — Lebkovski je bil izmed one vrste ljudi, kakoršni se pogosto nahajajo med pisatelji in umetniki. Ponašajo se z imenom, ki je pa njim pojem brez vsebine, blesteč plašč, s katerim zakrivajo svojo — puhlost. Ker mu duhovitosti ni primanjkovalo, znal je govoriti o vsem, toda lotil se ni ničesar. Svoje prijateljstvo s Stojanom je sebično izrabljal s tem, da se je v denarnih zadregah zatekal k njemu.

Tem zvestejši tovariš mu je bil Antonio Randić.

Spoznal je v njem blagega, za svoj poklic navdušenega umetnika. — Randić je prebival v siromašni sobici, skoro v podstrešju visoke hiše. Kakor zunanost mladega moža, je tudi njegovo ubožno stanovanje pričalo o pomanjkanju.

„Tukaj životarim že blizu dve leti“, dejal je Stojanu, ko ga je prvič obiskal. „Ni ravno najkrasnejši salon — ta moja soba. Najljubše mi je, da se tako lepo vidi na prosto morje kakor v Dubrovniku.“

„Ali tuguješ po domu?“

„Prijatelj, tebe ne vežejo tiste vezi, kakor mene. Pred leti sem tudi jaz drugače mislil

in z veselim srcem hitel v svet. Sedaj se tolažim s tem, da se kmalu povrnem domov.“

„Preveč obupuješ. V tvojih letih s tako lepimi zmožnostmi se lahko doseže veliko“, tolažil ga je Stojan. Oni pa je zmajeval z glavo:

„Ali ni to žalostno, da nam domovina ničesar ne da, niti duševne, niti telesne hrane? — Da se moramo klatiti po svetu? Kje je slava starega Dubrovnika? Sedaj leži na tleh poražen, in tujec se šopiri v njem. Za svoje otroke pa nima ničesar. Tu v Benetkah sem iskal sledov naše slave. Kar sem našel, sem zbral, da podam sliko nekdanjih lepih dni. Nimamo ponosnih palač, da bi njih stene krasili z zgodovinskimi podobami. Moja slika bo le skromen spomenik naše preteklosti. In ko jo dokončam, potem pa bo tudi moje delo tu dovršeno, in zopet pohitim v domovino.“

Stojan je molčal ob teh besedah in zamišljen zrl v tla.

„Ne razkrivam rad svojih del tujim očem“, dejal je Randić in stopil k stojalu, ki je bilo zagnjeno s pregrinjalom, „toda tebi zaupam, ker si mi prijatelj, in vem, da boš umeval moj umotvor.“

Po teh besedah je razkril sliko. Stojan je videl pred seboj veliko dvorano v baročnem slogu in v njej mnogolično skupino. V ospredju je klečal mlad mož, oblečen v dolgo haljo, in glavo z dolgimi kodrastimi lasmi je imel lahko nagnjeno. Pred njim je stal častitljiv starec sivih las v črni baržunasti obleki z zlato verižico okoli vratu, ki je pokladal klečečemu možu lovorov venec na glavo. Nju pa je obdajala mnogobrojna množica: mladi gospodiči v žametastih oblekah z rapirji ob strani, resni senatorji v velikih barokah, bogato nakičene gospodične in gospe z visoko francosko frizuro, zadaj in po galerijah obilo navdušenega ljudstva, ki je z vzkliki pozdravljalo slovesni čin.

„Venčanje pesnikov v starem Dubrovniku“, pripomnil je Randić.

Stojan je z večjim očesom motril sliko. Bila je malone dovršena. Nehoté se je udal mogočnemu vtisku. In zaneslo ga je v mislih

stoletja nazaj, ko je v bogatih mestih dalmatinskih cvetla umetnost in poezija, in se je Dubrovnik v omiki, bogastvu in razkošnosti meril s ponosno Benečijo.

„Častitam že sedaj“, dejal je tovarišu. „Ta lepa kompozicija, te žive barve! Uspeh ti je zagotovljen.“

Antonio je stal poleg njega, ljubko opazoval podobo, in veder smehljaj mu je bil razlit po obrazu.

„Sedaj je minulo to življenje. Kakor lepe sanje leži za nami“, dejal je zamišljen, „in niti sledov ni več. Tukaj sem moral proučevati našo minulo, ker doma nimamo drugega kakor razvaline. Ti meni, da mi je uspeh gotov? Ne vem, ali se mi dopolnijo želje“, reče po kratkem premolku. „Pred leti sem uprizoril v Rimu ‚Pogreb v katakombah‘. Vsi so občudovali delo. Poslal sem je v razstavo. Toda nagrado je dobil neki Francoz za svojo podobo ‚ples Satirov‘. Prave spake režečih obrazov! Seveda nedosežno je izrazil divjost in pohotnost. — Ko sem vprašal, zakaj je propala moja slika, zmajevali so z ramami. Rekli so, da imam pač umetniški talent, toda ustrezati moram bolj modernemu vkusu. — V tisto sliko sem vtaknil obilo denarja in časa. Pozneje sem jo prodal nekemu trgovcu za borih par sto frankov. Od tistega časa je uboštvo moja zvesta družica.“

Trudno upre glavo v dlan, in suhoten kašelj ga posili.

„Ali nisi mogel dobiti dela v delavnicah večjih mojstrov.“

„Pomagač naj bi bil?“ povzame oni trdo, „drugim naj posojam svoje moči? Ne, služiti nečem. Lotil sem se te podobe, za katero sem že dolgo nosil načrte v glavi. Dete mojega truda je in siromaštva. Vendar mi sije iz nje žarek upanja.“ Zopet mu je šinil smehljaj preko lica in z žarečimi očmi je gledal na svojo podobo.

„Ako si v zadregi, rad ti pomagam po svojih skromnih močeh“, reče mu Stojan.

Antonio pa je odvrnil:

„Ne potrebujem dosti; kadar pride glad in ga ne morem utešiti, grem tje na Markov

trg, naslonim se na steber in gledam one bujne oblike, da si utešim vsaj duha. To je včasih moja jed. Le to telo mi hujša vedno bolj in nevoljno prenaša težo življenja.“

Zopet se ga poloti kašelj. Stojan je spoznal, da mu skrivno gloje črv cvet življenja. Sočutno seže tovarišu ob slovesu v roko. Na poti proti domu so se mu vsiljevale trpke misli. Videl je življenje umetnika trpina. — Odslej je pogosto občeval z Antonijem. V njegovi družbi je pohajal umetniške zbirke. Tovarišev plemeniti vkus in trezna sodba sta mu veliko koristila.

Neko soboto dopoldne je sedel Stojan v svoji sobi pri stojalu in delal. Tedaj stopi Lebkovski hitrih korakov v sobo.

„Že zopet pri teh slikarskih vešalih?“, nagovori ga veselo. „Skrajni čas je že, da te odpeljem iz tega zidovja, sicer do cela odrveni. — Oprosti, da sem te nekoliko zanemarjal zadnji čas! Saj veš, človek ima toliko dolžnostij na vse strani!“

„Jaz pa sem se tačas že do dobrega udomačil v Benetkah“, odgovori Stojan, „Antonio Randić mi je bil večš tolmač vseh znamenitostij.“

„Ne brati se ž njim! Sicer se tudi tebe loti melanholija in te razjé, kakor njega.“

„Brezsrčno govoriš“, zavrne ga Stojan, „Bridke izkušnje so ga zadele. Kaj more on za to? Toda nadarjen umetnik je, in njegovo najnovejše delo je vredno občudovanja.“

„Ne pečam se toliko ž njegovimi posebnostmi“, odgovori nemarno Lebkovski, „najmanj imam sočutje s takimi bedaki, ki so sprti z vsem svetom. — Toda dovolj o tem. Prišel sem te povabit za danes zvečer k Sternbergovim. Zbrana bo tamkaj večja družba, umetniki in druga gospoda.“

„Saj veš, da ne zahajam rad na veselice. Pa tudi znan nisem v onih slojih.“

„Prazni izgovori! Uvedem te jaz. Ti si vrl, mlad mož, življenje ti cvete na obrazu; kamor prideš — zlasti pri damah — zanimalo se bo vse zate. Zato le v življenje! Zakaj bi ne pil iz sladke kupice, ki jo imaš v rokah! In vrh tega: Kaj ti pomaga samo

učenje? Motivov iz življenja je treba, potem dovršiš kaj dobrega. To se pa ne dá naučiti iz mrtvih podob, ne: živeti moraš sam.“

Ko Stojan ni odgovoril njegovim besedam, začel je zopet:

„Tudi v dotiko ti je treba stopiti z višjimi krogi. Sicer ti vsa nadarjenost in pridnost ne pomagata nič. Imej še tak talent, kritikovali te bodo in — prezirali. Baron Sternberg je prijatelj umetnikov. Sam ima lepo zbirko raznih slik in kipov na svojem gradu v Nemčiji. Ne rečem, da ima veliko razuma za umetnine, toda on hoče posnemati druge

plemenitaše. In kar je glavna stvar, denaren je in vpliven. Njemu sem že pripovedoval o tebi in te naslikal v najbujnejših barvah. Željan je te spoznati. Ako boš sijajno sprejet, zahvali se meni! Ha, ha!“

Lebkovski ni bil malo ponosen, da more nasproti mlajšemu tovarišu ponašati se kot zaščitnik. Toda ta se je še vedno obotavljal.

„Drevi pridem pote, pa je mir besedij“, odgovori Lebkovski odhajaje. „Obleci se črno in bodi pripravljen.“

Stojan je tovarišu na ljubo slednjič obljubil, da hoče iti z njim. (Dalje.)

Učiteljica.

(Spisala Marijanka.)

Poznala sem jo že izza mladih let, ono vitkoraslo dekle, s črnimi očmi in s črnimi kodravimi lasmi. Obličja je bila bledega, in na licu ji je počival neki resen mir, ki ni lasten vsakemu človeku. Iz očí ji je odsevala ljubeznivost in miloba, a usta so ji bila najčesče sklenjena bolestno.

Marijca ji je bilo ime. In ta Marijca, ljubezniva, tiha deklica je bila meni v detinski dobi največja ljubljenska.

Človeško srce, posebno mehko žensko srce se že v rani mladosti kaj rado oklene ljubavi. In da se iz te otroške ljubavi razvije pozneje ono lepo, vzvišeno svojstvo — pravo, plemenito prijateljstvo, je treba gojiti, negovati v srcu oni rahli čut, ki še ni prava ljubav, nego tiho hrepenenje do dragega nam bitja.

Marijca je bila šestnajstletna deklica, ko je došla iz zavoda. Ondi se je priučila raznih stvari, katerih se otroci v domači šoli niso učili. Zнала je lepo pisati, tudi nemško, brati, plesti in kvačkati, in ne vem kaj še. A za to se nisem mnogo zmenila, meni najdražje je bilo, da je znala Marijca lepo peti in pripovedovati lepe povesti.

To je bila vaška deca na nogah, ko je došla Marijca domov! In najbolj vesela sem

bila jaz, — jaz, ki sem jo imela skrivaj tako rada.

Često smo se zbrali pod košatim drevsom v gozdu, in Marijca je sedela med nami. Pletla je navadno nogavice, a ob enem nam pripovedovala mične povesti. In govorila je tako lepo, da si ni upal nihče vmes izpregovoriti.

Ko je dokončala pripoved, so bile vseh oči obrnjene vanjo, kakor da hočemo s pogledom pozvedeti iz nje še nadaljnjo pripoved. A takrat je navadno Marijca pretrgala molk, plosknila z rokama, rekoč: „Otroci, sedaj se pa igraymo!“ In učila nas je lepih iger, igrala in pela je z nami.

„Marijca“, vprašam jo nekoč, „kdo te je pa naučil tako lepo peti?“

„I kdo“, — odgovori mi smehljaje, „to bi rada vedela? Vidiš tam, kjer sem bila jaz v šoli, je veliko otrok in mnogo učiteljic. In tam sem se naučila tudi jaz igrati in peti.“

„Ali bi bila ti rada učiteljica?“ vprašam jo nadalje prav zvedavo.

Tačas je Marijca vidno pobledela, povesila pogled in molčala.

„Da, da, Marijca, ti bodi učiteljica, in mi pojdemo k tebi v šolo“, oglasi se več otrok

Nade in prevare.

(Povest iz umetniškega življenja. — Spisal *Milevoj*.)

(Dalje.)

IV.

Tu gibki udje, vzorna rast,
tu let in lica cvet,
tu zemlje slast, bogastvo, čast ...
o ti presrečni svet!

Gregorčič.

„Canal Grande.“ Kar je na Dunaju „Ring“ in v Rimu „Corso“, to je Benečanom Veliki kanal. Le še divnejša je ta vodna cesta s ponosnimi palačami ob straneh, ki tekmujejo med seboj v slikovitih oblikah. Ob času republike so imeli benečanski patriciji tu svoja domovja, in sledovi nekdanjega bogastva in razkošnosti se še poznajo na zidovju. Sedaj so nekatere palače že razpale, druge so zapuščene, in zopet druge so prišle v tujo last. Navadno prezimujejo v njih inozemski bogataši.

Na večer tistega dne sta se peljala naša znanca v lahki gondoli po Velikem kanalu.

„Sedaj pa le odloži svojo skromnost, ki pristojna k večjemu starim devicam“, poučeval je Lebkovski tovariša, „nastopati moraš samozavestno, da si priboriš ugled v družbi.“ In po kratkem molku je nadaljeval: „No — v tolažbo ti bodi povedano, da ti omikanci ne stojé kdo ve kako visoko. Veliko zvezd kroži po družbenem obzorju, ki imajo zelo dvomljivo svetlobo. Puhla vnanjščina brez jedra. Toda kaj hočemo! Taki smo vsi — več ali manj. Navzlic temu upam, da se boš dobro zabaval. Baron se rad ponaša s svojim bogastvom in ne varčuje z denarjem. Njegova hčerka pa rada vidi okoli sebe trop moških, ki se ji klanjajo. Sicer pa je brez dvoma duhovitejša in bolj naobražena kakor njen oče. To je podedovala po materi.“

„Ali morda ta ne živi več?“ vprašal je Stojan.

„Umrla je že davno. Bila je Italijanka po rodu, in nekaj te laške krvi se pretaka tudi po žilah njene hčerke. Baron je laško ženo menda kupil z vinom vred, ko je iztikal po teh krajih. Po njeni smrti je ostal samec in vzel k sebi neko daljno sorodnico, da nadomestuje Irmi mater. Imenujejo jo teto. Mrzla Nemka je in stara kakor zemlja. — Toda na pravem mestu smo, treba je izstopiti.“

Gondola je obstala pred ponosno palačo, katere prostori so bili sijajno razsvetljeni. Široke kamenite stopnice so vodile navzgor.

„Čakaj, kako naj te predstavim?“ dejal je Lebkovski, ko sta šla po stopnicah. „V kateri stroki si že dovršil kaj imenitnega?“

„Saj veš, da sem šele začetnik“, zavrnil ga je Stojan, „kaj sem naslikal? Komaj vredno, da bi govoril, doma jeden portret.“

„Torej Giovanni Stojan, slaven portretist. Dobro!“

Stojan je hotel ugovarjati, toda že sta stopila v močno razsvetljeni salon. — Velik lestenec iz benečanskega stekla na sredi sobe je razsikal žarke, ki so se lomili v obilni steklovini in stotero odbijali ob ogledalih in marmornatih ploščah. Vogli so bili zastavljeni s širokolistnimi palmami, cvetočimi oleandri in tropičnimi rastlinami. Ozadje se je odpiralo na Veliki kanal. Na slokih stebričih so se dvigali oboki v maverskem slogu, in preko njih je bil prost pogled na jasno italijansko nebo. Mesečna srebrnina se je mešala s svetlobo v dvorani.

Vstopivšima sta prišli naproti postarna gospa in deklica kakih dvajsetih let. Prva je bila teta Amalija, ki je zastopala hišno gospodinjo in sprejemala došle goste. Lebkovskega je pozdravila kot starega znanca: „Lepo, gospod Lebkovski, da ste nam zvesti. In tu — če se ne motim — imam čast po-

zdraviti vašega novega prijatelja.“ Rekši milostno podá Stojanu roko. — Lebkovski pa ga je hitel predstavljati: „Gospod Giovanni Stojan, portretist; baronica Amalija in baronica Irma Sternbergova.“ — Le-ta je pozorno pogledala novega gosta, ki je bil malo v zadregi vsled drznosti tovarišev, a se je še dosti elegantno priklonil damama.

„Večer utegne biti danes zanimiv in živahen“, začne mlada baronica pogovor, „več znamenitih glasbenikov in pevcev bomo imeli priliko občudovati.“

„Toda upam, da nas bodele tudi vi, milostljiva baronica, razveselili s svojim divnim petjem“, odgovori Lebkovski, „sicer bi manjkalo večeru užitka.“

„Vi ste še vedno stari dobrikavec“, zasmeje se Irma, kateri so očitno dobro déle te besede.

V tem prisopiha sam hišni gospodar, baron Sternberg. Bil je trebušen človek, nizke postave, rudečega zalitega obraza. Težka zlata veriga mu je visela čez prsi, in na roki so se svetili dragoceni kamni.

„Pozdravljena, gospoda! Dobro došla“, hitel je z globokim glasom in si brisal s svilenim robcem obraz; „toliko dela imam, toliko skrbij. Ali je vse urejeno, Irma? Kuharju še jedenkrat naroči, da napravi francoske fazane po najnovejšem načinu.“

„Ne delaj si nepotrebnih skrbij, papa“, zavrne ga dekle na pol smehljaje, na pol resno. „Tu ti predstavljam novega gosta, gospoda Giovannija Stojana.“

„Slišal sem že o vas. Čast mi je, da vas spoznam, velika čast“, obrne se baron proti Stojanu in mu pomolí svojo tolsto roko. „Ste-li Nemec po rodu?“

„Iz Avstrije sem, rodом Slovenec“, odgovori ta.

Gotovo je bogati nemški baron prvokrat slišal o Slovencih. Bil je v zadregi, kaj bi odgovoril na Stojanove besede.

„Slovenci“, dejal je obotavljaje se, „seveda morajo biti že kako slovansko pleme.“

„Po mojem tovarišu jih bodele spoznali“, poseže Lebkovski v besedo, „in upam, da jih bodele tudi cenili.“

„Jako mi je drago. Veseli me, veseli“, hitel je baron vesel, da se je rešil etnološkega vprašanja.

Družba je bila dokaj mnogoštevilna in različna. Poleg umetnikov, slikarjev in glasbenikov je bilo tudi par nemških družin, ki so navadno preživele jesen v gorenji Italiji. Stojan se je moral podvreči mučni dolžnosti predstavljanja. Lebkovski ga je uvedel v družbo z onim finim taktom, ki mu je bil kakor prirojen. Tu je naredil laskav poklon postarni gospici, da je bila kar presenečena ob toliki ljubeznivosti, tam je zopet izustil ironično opazko.

Pelo se je, igralo na klavir, šetalo po dvorani in govorilo o vsakdanjostih. — Stojan je gledal na vse to vrvenje z mirnostjo opazovavca, ki se ne da spraviti iz ravnotežja. Poslušal je hladno zgovornega barona, ki mu je pripovedoval o svojih plemenitaških zvezah, o svojih posestvih, o najnovejšem kurzu na borzi itd., govoril je s teto Amalijo o vremenu, o njenih prestanih boleznih in o sedanjem zdravju, o kopelih, o letoviščih in o drugih posebnostih. Na občno zahtevanje, katero je zlasti Lebkovski poudarjal, morala je nastopiti tudi domača baronica. Pela je neko francosko popevko o materini ljubezni. Stojan je nehoté postal pazljiv, ko je zaslišal zvonki, nežni glas in duhovito melodijo pesmi. Irma je pela z ognjem in s čustvom. Vsa njena postava je bila oživljena in srce se je izražalo na obrazu, v glasu in v vsem gibanju. — Reči si je moral, da ima baronica umetniško nadarjenost. Stoprav sedaj jo je tudi pozorneje opazoval. Ta ostročrtani obraz s klasično pravilnimi potezami, v okviru črnih bujnih las, ga je spominjal na portrete slavnih mojstrov, katere je zadnji čas večkrat imel pred očmi. In tu je bilo še bujno življenje, življenje v cvetu; vitka rast in polni udje so še vekšali ugodni utisk. — Stojan je bil sprejemljiv za vsako lepoto, kjerkoli jo je videl. Zato skoro ni odvrnil pogleda od deklice. Burni pohvali, ki je koncem pesmi zadonela umetnici, pridružil se je tudi on.

Irma pa je razvnetá hitela na balkon v večerni hlad mirit si razburjeno srce. Mesto

nje je oče sprejemal laskave častitke. „Imela je že od mladih let nadarjenost za petje in umetniški čut“, razkladal je glasno okoli stoječim, „glasoviti Ceconi, liriški tenor milanske opere, jo je poučeval več mesecev. Dva tisoč frankov sem mu odštél. Lepe denarje, lepe!“ — In potegnil si je z ruto čez obraz, ki se mu je svetil notranje zadovoljnosti. — Stojan je izkušal priti v Irmino obližje, da ji izrazi svoje občudovanje, toda tropa častilcev jo je bila obsula na balkonu. Zato je bil obsojen poslušati govoričenje postarne gospice Olge Sonnenthalove, ki mu je pripovedovala, kako strastno ljubi petje. Hvalila je Irmin nastop, toda s slabo prikrito nevoščljivostjo.

Stojan jo je le na pol poslušal in ji raztreseno odgovarjal. Ko pa je vstopila Irma v sobo, hitel ji je nasproti, ne mené se, da mu je razžaljena Olga obrnila hrbet.

„Častitam vam, gospica, na toliki umetnosti, s katero ste me očarali“, reče ji gorko.

„Laskavo sodbo moža, ki je sam umetnik, cenim tem više“, odgovori smehljaje Irma in ga povabi na kipeči divan. Vesel, da se more kaj več ž njo pogovoriti, se vsede Stojan poleg nje.

„In veste-li, zakaj mi je bilo vaše petje še posebno milo?“ začne zopet. „Zato ker ste tako lepo ubrali struno materinske ljubezni.“

„Oh, da“, vzdihne Irma in povese oči. „Ker je tako bridko pogrešam, dala sem tem živeje duška svojemu hrepenenju. Le malo časa mi je materina ljubezen ožarjala mlade dni. Kako bi bila srečna, ko bi jo še imela, svojo mater! In vam še živí?“

„Še jo imam. Doma živi, daleč odtod“, odgovori Stojan, kateremu so bile te besede kakor rahlo očitane. „Tudi jaz sem jo moral zapustiti. Osoda me je gnala od doma proč za poklicem. Toda ljubezen do matere je zapisana nam Slovanom globoko v srce. Zato se tudi žarko razodeva v naših narodnih pesmih.“

„Ali hočete morda očitati nam Nemcem?“ poprime Irma za besedo in ga živo pogleda. „Toda čula sem že slovanske narodne pesmi. Nekaj žalobnega imajo v sebi. Glasé se kakor

pritajena bolest, ki gloje v duši. Zato mi ugajajo.“

„V njih se razodeva duša ljudstva, to, kar jo napolnjuje in giblje.“

„Gospôda, večerja je pripravljena! Dovoljsem si povabiti častito gospôdo“, začuje se glas gospodarjev.

„Drugikrat bova nadaljevala zanimivi téma“, pravi Irma. „Sedaj nas kličejo. Dovolite mi svojo roko, gospod Stojan!“

Vsa družba se je razvrstila v pare in odšla v obednico. Baron je vodil neko postarno plemkinjo, Nemko, za njim je šel Stojan z Irmo. Lebkovski se je dvorljivo ponudil teti Amaliji. Pri mizi pa je šepnil Stojanu na uho: „Lepo breme sem dobil. Tebi sem jo bil namenil. Toda vidim, da imaš srečo.“

Baronovi obedi so bili na dobrem glasu. Sam je visoko cenil užitek, ki ga podaje dobra kuhinja, in kadar je sprejemal goste v svoji hiši, morala je biti miza bogato obložena. Tako je bilo tudi danes. Jedila so bila izbrana, vino dragoceno. Zlate kapljice od Rena, črnega vina iz juga in kipečega šampanjca je bilo na izbero. Baron pa je opozarjal svoje goste z večjim vkusom na razne znamenitosti.

„To je ona sloveča kapljica iz leta 18..“, klical je pokušajoč iz kristalnega kozarca, „kupil sem jo neposredno od grofa W. Deset frankov butelja. Izvrstno blago.“

„Priznati vam mora vsakdo dober okus, gospod baron“, pritrjeval je glasno Lebkovski. „Vi ste strokovnjak v tem oziru.“ — Hudo mušno je namignil s temi besedami na baronovo vinsko trgovino, toda ta je opazko sprejel kot laskav poklon in se dobrovoljno nasmejal. Stojan je sedel poleg Irme. Tudi njega je razgrela močno vino, še bolj bližina mlade baronice. Zato mu je beseda tekla, da se je čudil sam. Pravil ji je o svoji domovini, o mladostnih letih, o vzorih in naklepih za bodočnost. Govoril je mnogo in navdušeno. Glava mu je pri tem postala vroča, kri mu je plala po žilah in srce mu je bilo, da bi bil skoraj slišal njegove udarce. Irma pa ga je smehljaje poslušala, tu in tam pritrje-

vala njegovim besedam ali pa jih pretrgavala z ironično opazko. Vidno ji je ugajala vnema mladega moža. — Lebkovski, ki je sedel nasproti in si dal opraviti s teto Amalijo, ga je parkrat oponosno pogledal. Gospica Sonnenthalova pa mu je tiho šepnila za pahljačo: „Vaš prijatelj je ves v ognju. Skoraj nima vida ne sluha za druge kakor za gospico Irmo.“

„Ni čuda“, odvrne Lebkovski, „slama se hitro užge.“

Polglasen, zadušeni smeh je pričal, kako dobro ji je dela opazka.

Po obedu so se polagoma razvrstili v veliki dvorani. Stojan ni bil prijatelj plesa, držal se je reka rimskega klasika: *Nemo saltat sobrius*. Toda ko je sam stal ob steni, poslušal živahno italijansko godbo in gledal vrteče se pare, tedaj se je tudi njega lotila neka opojnost. In ko je še Irma, plešoča mimo njega smehljaje se pogledala nanj in ga ob presledku šegavo povabila na naslednjo touro, hudoval se je v srcu nad svojimi omejenimi nazori in samemu sebi se je zdel neokreten.

Pozno v noč ali bolje rečeno zgodaj zjutraj so se razšli. — Ob slovesu ga je opominjala Irma, naj ne bo redek gost v njih hiši. Stojan pa je zatrjeval, kolik užitek mu je bil minuli večer, in da bo srečen, ako bo smel zopet priti.

„Stari baron je bahač“, rekel je tovarišu, ko sta se vsedla v čoln, „toda hčerka njegova je duhovita in ima plemenito srce.“

„— Katero si ti srečno iztaknil, da se osmодиš ob njem“, pristavil je zaspano Lebkovski in se tesneje zavil v plašč. — Na obzorju se je že pričelo svetliti, in mlado jutro je vstajalo izza morja.

V.

Barčica po morju plava.

Nar. pesem.

Dnevi in tedni so enakomerno minevali. Mladi slikar je zopet živel v svojem navadnem delokrogu, toda živel je pod neizbrisnim utiskom zadnjega večera.

Z vedrega neba, na katerem so mu doslej sijali le vzori umetnosti, je seval obraz lepe tujke. Ponosna Nemka s svojim živahnim

„Dom in svet“ 1899, št. 10.

južnim značajem in klasičnim obrazom je prevzela vse njegovo mišljenje. Ko je po muzejih posnemal obraze Tizianovih žen in svetnic, zdelo se mu je, da črta njene obrise. Izkušal se je otresti teh utiskov, zato se je še marljiveje poprijel dela. K Sternbergovim ni šel dalj časa, dasi so bile njegove misli često v ponosni hiši ob Velikem kanalu.

Nekega dne je slikal v veliki dvorani dožetove palače. Zamišljen v svoje delo se ni brigal niti za mnoge tujce, ki so prihajali in odhajali, niti za brbljajočega cicerona, ki je morda že stoterokrat razlagal stenske slike in pravil o skrivnostih beneških vladarjev v preteklih stoletjih. Tu in tam je kak vsiljivec stopil k stojalu in motril njegovo delo. Stojan je bil navajen takih gostov, zato se ni dal motiti, temveč je slikal mirno dalje.

Kar začuti, da ga je nekdo lahno udaril na ramo. Ožrši se, ugleda obraz Irmin. Teta Amalija ji je stala ob strani.

„Ali veste, da sem huda na vas, prav huda“, reče nekako prisiljeno resno. „Saj je že skrajnje razžaljivo, da se nas tako ogiblujete.“

Stojan je nekoliko zarudel in hitel se opravičevati, kakor mu je v hitrici ravno prišlo na um.

„Sedaj smo zalotili ubežnika“, prekine ga Irma že dosti prijaznejša, „toda vedite, da vas ne izpustimo z lahka. Papa je odpotoval po opravkih v Berlin in se povrne šele v par dneh. Potrebovale bi spremljevalca. Toda seveda vi nimate časa“, pristavi očitaje in ga šegavo pogleda.

Stojan je zatrjeval, da je pripravljen damama storiti vsako uslugo.

„Kako prijetna bi bila vožnja po morju v teh pomladnih dneh! Ali bi se ne peljali na otok Lido?“, reče Irma, na pol obrnjena proti teti.

„Danes bo solnčno in gorko popoldne. Morda utegne gospod Stojan spremljati naju“, odvrne ta.

„Blagovolite razpolagati z mojo osebo“, rekel je slikar, lahno se priklonivši.

„Torej na svidenje popoldne v naši hiši“, reče Irma in mu ponudi svojo drobno ročico.

— Spustivša pajčolan čez obraz, oklene se roke svoje spremljevalke in odkoraka iz dvorane. Stojan je nehoté zrl za njo. Vitka postava se je še lepše izraževala v lepo pri-krojeni obleki, in njena hoja je kazala ponos, ki hrepeni po tem, da se mu vse klanja.

Čutil se je nesposobnega za delo, zganil je svojo mapo in odšel.

Preje kakor na mrzlem severu je prišla v Italiji pomlad v goste. Dasiravno je bilo šele v svečanu, vendar je že z vedrine sijalo gorko solnce in mil vetrič je lahno gnal male valčke. Na kanalu je bilo vse živo. Bogato in ubožno, staro in mlado je hitelo venkaj na otok Lido, kjer imajo še danes bogatini svoja letovišča in ljudstvo javne vrte in nasade. Stojan je sedel z Irmo in teto Amalijo v mali gondoli, ki se je kakor lupina zibala na valovih.

Irma je bila videti vesela. Govorila je o tem in onem ironično, razposajeno, vmes pa se smejala s svojim zvonkim glasom. Teta Amalija ji je tu in tam pretrgala besedo, rekoč: „Kaj vendar misliš, otrok moj?“, bolj iz navade, kakor da bi jo hotela resno karati. Stojan pa je sedel Irmi nasproti, poslušal njeno živahno govorjenje, in tudi njega je napolnjevala radost. Zdelo se mu je, da se ta pomlad, ki je klila okoli njega, tako lepo strinja s čustvi, ki so mu navdajala srce.

„Tam na desni se razkriva že otočič San Lazaro“, reče Irma: „kak idiličen kraj za sanjarjenje! Ne čudim se sivobradim menihom, da jim ugaja življenje v tej rajski samoti. Toda tako ostro živeti, kakor ti samotarji živé, ne — to ni naravno, ni pametno. Čemu je ta čarobni svet, kakor da ga uživamo?“

„Z ozirom na vzvišeni namen, ki so se mu posvetili redovniki, si razlagam brez težave njih spokorno življenje“, odgovori slikar, „toda rad priznavam, da tako življenje ni za vsakogar.“

„Nespametno je samega sebe vklepati v spone zaradi nekih domišljenih prihodnjih sladkostij“, pripomni zaničljivo Irma. „Seveda nekaj vzvišenega mora človek imeti, kar ga dviga nad nizko vsakdanjost. Naše nebo je umetnost, kaj ne, gospod Stojan?“

Slikar ji je pritrdjeval, dasi mu ni bil všeč ta pogovor. „Govori, kakor je vzgojena“, rekel je sam pri sebi.

Pristali so v malem ladjišču na otoku, kjer jih je sprejel nebroj postreščkov in prodajavcev z glasnim vpitjem. Kričé so hvalili in ponujali razne drobnjave: sladčice, šopke zvončkov in vijolic, novine. Stojan je pomagal damama iz čolna. Irma je želela, da bi šli peš na drugo stran otoka, od koder je lep razgled na mesto in na širno morje. Pot se je vila skozi vrtove mimo krasnih letovišč. Ob njej so stali kostanji v prvem popju, in iz bližnjih vrtov je prihajal vonj cvetočih mandelov. — Revna mati je sedela ob potu. Na upadlem obrazu se ji je kazala beda. K sebi je stiskala dete, ki je ječalo. Drugi malo starejši otrok pa je sedel poleg nje, odet v cunje, igral se je s cvetjem in se najivno oziral po mimoidočih. Žena je iztezala prišlecem nasproti koščene roke in prosila z milim glasom: „Un centesimo, signorina bella, un centesimo!“ — Irma se je obrnila proč in hitela naprej, Stojan pa ji je vrgel nekaj drobiža.

„Kako da stražarji pusté to žensko tukaj ob cesti beračiti?“ hudovala se je baronica. „S svojim uboštvom, ki je razkazuje ljudem, greni človeku estetični užitek.“

„Ali gospod Stojan je imel tu priliko pokazati svojo dobrosrčnost“, oglasi se teta Amalija skoraj malo pikro.

„Hm, to je lepa stran nelepega prizora“, odgovori Irma. „Toda ali si ni v resnici sama kriva uboštva? Čemu se berači ženijo in razmnožujejo, ko je vendar dosti proletarcev na svetu!“

Slikar se je spomnil Malthusovega izreka o nepotrebnih ljudeh. Zdel se mu je vselej brezsrčen. Toda sedaj, ko ga je slišal iz nežnih ust, ni več zapazil njegove ostrosti.

Dospeli so na drugo stran otoka. Obrežje je bilo tu deloma zelo plitvo in peščeno. Morje je drvilo peneče valove po oglajenem kamenju in se zopet umikalo.

Teta Amalija je tožila, da je trudna, in se je vsedla na klopico tik svetlolistne platane. Irma pa je prosila Stojana, naj jo spremlja

na bližnjo višino, od koder se je obetal lep razgled. Pot je držala ob obrežju navkreber, ki je vedno strmeje padalo proti morju. Na vrhu je bila mala planota s klöpico, „alla belvedere“.

„Oh, kako krasno!“ vzklikne Irma.

Pred njima je bilo razprostrto širno morje. Ob lahki sapici se je gibala gladina, in solnce je odsevalo v malih valčkih, da se je tu in tam zaiskrilo kakor stoteri biseri. V daljavi je ponosen parobrod rezal brazdo po morju, da se je videla za njim kakor bela cesta. Bliže pri bregu so se zibali čolni čožotskih ribičev s svojimi širokimi jadri. Nad tem krasom se je razpenjalo modro italijansko nebo, in zahajajoče solnce je razkrivalo nad ves prizor svojo bujno svetlobo.

Irma je stopila na rob skale in položila roko nad čelo. „Joj —“, zakliče prestrašena, ko zagleda prepad pred seboj. Stojan jo prime za roko in potegne od roba.

„Skoraj bi se mi bilo zvrtilo v glavi. — Glejte te čarobne boje, v katerih se svetlika morje, sedaj modro, sedaj zopet rudeče kakor tekoče zlato!“

Toda slikar je imel malo smisla za prirodna čuda, ki so se razgrinjala pred njim; zrl je na žensko ob svoji strani. Irma je čutila, da ima oči v njo vprte, in smehlja je rekla: „Ali nimate nič vkusa za ta krasni razgled?“

„Najkrasnejši pogled imam tu“, odgovori slikar in se ji prikloni.

Zvonko se zasmije Irma: „Oh, kakšni otroci smo!“

Mlademu možu so silile na jezik kipeče besede, toda prirojeni ponos mlade baronice ga je nehoté zadrževal. In udušil je v grlu besede, s katerimi bi bil rad razkril svoja čuvstva. — Irma je dobro vedela, kaj se godi v duši njenega spremljevalca, toda delala se je, kakor da bi ne opažala ničesar. Sanjavo je zrla tje v daljavo, kjer se je nebo stikalo z morjem in so bela jadra kakor mogočni labodi plavala po širini.

„Kako lepa je pomlad tu na jugu“, začne zopet Irma po daljšem premolku. „Žal, da morda ne ostanem več dolgo tukaj. Kadar začno biti dnevi gorkejši, sili papa proti severu.“

„In z vami mi bo izginil tudi ves pomladni kras“, odgovori Stojan.

„Potem ne preostaje drugega, kakor da tudi vi greste z nami“, pravi Irma smehlja se. „Ne vem, katero letovišče obiščemo letos. Bili smo že na vseh znamenitejših krajih. Ali niste pravili, da ima vaša domovina obilo naravnih lepot?“

„Da, vse ima: nebotične snežnike, prijazne doline in temna jezera, četudi se o njej toliko ne govori po svetu, kakor o drugih modernih krajih. — Tam v podnožju sivega Triglava, med prijaznimi holmci, leži skrit biser moje domovine. Venec lepih hiš obdaje modro jezero, v čigar bajnih globinah se glasi zvon sreče. In sredi jezera se dviga na prijaznem otoku mila cerkvice, katero naše ljudstvo rado obiskuje. Tudi tam je lepota; drugačna sicer, kakor tukaj, a vendar vedri duha in ogreva srce.“

Stojan je govoril živahno, iskreno.

„Lepo znate popisovati domače kraje“, reče Irma. „Govorila bom z očetom, kaj misli o tem. Toda solnce je že na zatonu, že je hladno: čas je, da se vrnemo.“

Teta Amalija ju je že nestrpnost pričakovala. Govorila je o hladnih večerih in o svojem protinu, ki bi ga lahko zopet dobila s prehlajenjem. Na poti proti domu je bila družba bolj tiha. Brodar se je krepko vpiral v veslo, in kakor tica je drčala gondola po gladini.

Stojan je spremil dami domov. Irma ga je povabila, naj se kmalu zopet oglasi. Ko sta izstopili iz čolna in šli po stopnicah, slišal je še polglasne besede tete Amalije, ki so se mu zdele karajoče in nato Irmin smeh: zbodel ga je v srce.

(Dalje.)

Nade in prevare.

(Povest iz umetniškega življenja. — Spisal *Milevoj*.)

(Dalje.)

VI.

Iz slikarjevega dnevnika.

Koncem svečana. — Srčna potreba mi je, da dam duška čustvom, ki mi napolnjujejo dušo. Toda kaj so mrtve črke? Kako naj ž njimi izrazim, kar mi preveva srce? Sedaj čutim v sebi ustvarjalno moč za nesmrtna dela, in v najživejših barvah bi pokazal svetu predmete, kakoršnih še ni občudoval. Zdi se mi, da bi se z Rafaelom kosal za lovorike. Nebo in pekel, največjo slast in žalost, radost in veselje si združil v veličastni spev, veliki Dante, da si proslavil Beatriko: tako navdušenje me goni kakor veter ladjo.

„Srečen ni, kdor v sreči biva sam.“ Toda komu naj se zaupam? Lebkovskemu, čigar pikre besede padajo kakor strupena slana na cvetje mojega srca? — Ali mar bolnemu tovarišu, ki me posluša z bridkim smehljanjem na ustnicah, in čigar kalne oči in udrta lica pričajo — o strtih nadah?

Vsak dan zahajam v hišo ob velikem kanalu, da slikam — njen portret. To bo moje prvo večje delo, zarja zlate bodočnosti. Baron sam je sliko naročil, vrnivši se iz Berolina. In da je ravno mene izvolil, morda na njeno priporočilo? Smehljam me obide, ko se spomnim, da me je bil tovariš ob prvem obisku predstavil kot slavnega portretista. Iz šale je postala resnica. Accipio omen! — V teh pomladnih mesecih sliko vsaj osnujem. In ako Sternbergovi v začetku poletja odidejo drugam . . ., toda nečem misliti na žalostno ločitev. Morda pride drugače. — Kako srečne so ure, ki jih preživim sedaj v lepi palači v njeni družbi! Res je Irma bitje posebne vrste, popolnoma drugačno, kakor so sicer njene vrstnice. Njen plemeniti duh je vzvišen nad vsem, kar je nizko in podlo.

Včeraj sem zvedel, da je luteranka. — Sedé pri stojalu sva govorila o Rafaelovih madonah.

„Kaj je vzrok, da so se vsi slikarji poskušali na tej snovi?“ vprašala je.

„Gotovo češčenje Marijino, ki je tako razširjeno in zlasti pri Italijanih globoko ukoreninjeno.“

„Morda. Toda ravno na Rafaelovih madonah ni videti tistega nadnaravnega sijaja. Vse so pristne Italijanke.“

„Ker tudi niso bile vse namenjene za cerkve, temveč mnoge za olepšavo soban.“

„Meni ugajajo tembolj, čimbolj izražajo nekaj obče človeškega: mater z otrokom. — Sicer pa mi ne obožujemo Marije, kakor katoliško ljudstvo. Bila sem vzrejena v veri svojega očeta, v protestantizmu. Ne rečem, da se vnemam zanj. Toda hladna sem nasproti pretiranim katoliškim navadam. Sicer pa vem, da tudi mnogi katoličani sodijo trezneje.“

Bil sem v zadregi, kaj naj odgovorim. Irma je menda to opazila in previdno zaskala pogovor. Začela je hvaliti vrline katoličanstva.

• „Veliko je pripomogel katolicizem k razvoju umetnosti v minulih stoletjih. Zato ga nehoté čislam, zlasti tu na italijanskih tleh, kjer povsod srečavam njegove spominike. Tudi bogoslužje katoliško mi je všeč. — Toda v spone odrvenelih naukov vklepiti duha in zamorjevati vsak svobodni čut, to ni za omikanca.“

Luteranka! Ko bi to povedal kaki pobožni ženici doma, kako bi ji zagomezelo po kosteh! In kaj je na tem, ako se po veropovedi loči od mene? Ali mora tako ostati? In čeprav, v svojem mišljenju itak ni fanatična, temveč povsod pripoznava, kar je dobrega in lepega. Z domačo ozkosrč-

nostjo pa ne gre presojati razmer v življenju, sicer obtičim v prazni vsakdanjosti. — Čolnič mojega življenja sedaj hiti z razpetimi jadri v deželo, kjer se razpenja jasno nebo umetnosti, kjer je ljubezen mila vladarica in me pozdravljajo lovorike nesmrtna slave. Morda mi preté pogubni vrtinci, morda se mi razbije ta čolnič ob trdih čeréh? Kdo ve? Jaz pa se ne morem ustavljati... Tira me naprej...

— — — — —
V začetku sušca. — Stari baron napravlja s svojim bahaštvom brez dvoma smešen utisk. Zoprno mi je, da se toliko ponaša s svojim plemstvom, ki je je kupil z denarjem. Toda svojo hčer ljubi in neguje kakor zenico svojega očesa. Pripravljen bi bil za njo vse žrtvovati. Zato mu odpuščam njegove slabosti.

Danes si je ogledoval osnuti portret. Hvalil ga je čez mero. Priznam, da njegove vednosti v slikarstvu niso baš velike. Zato ne gre preveč ponašati se z njegovo laskavo oceno. Toda tu utegne vendar soditi prav. Prekosil bom s to sliko samega sebe, saj jo rišem z vsem navdušenjem. Želel bi vdihniti življenje mrtvim bojam, da bi vsaj nekoliko predstavljale original.

„Lepo, krasno“, hitel je baron, „vredna bo, da jo damo na razstavo. Pošljemo jo v Berlin. Častitam že naprej.“

Ugovarjal sem mu, češ da vendar nismo gotovi uspeha. Toda v srcu me je veselilo priznanje. Reči moram, da sem nekoliko ponosen na to delo.

„Grof Lesser bo vesel lepe slike“, dejal je baron. „Njemu sem jo namenil. Del jo bo med podobe svojih prednikov v grajski dvorani z našim grbom na čelu.“

Grof Lesser, kdo je ta? Nehoté me je vznemirilo to ime, postal sem pozoren. — Baron pa mi je pripovedoval, da je to plemenitaš imenitne rodovine in njegov sorodnik, da ima velika posestva v severni Nemčiji in zveze z visokimi aristokrati. Sedaj je častnik v nemški armadi, vzoren kavalir.

„Seveda gre veliko denarja, da more dostojno nastopati. In ob taki priložnosti je

striček dober. Hi, hi! Kaj hočemo! Taka je mladost.“

Starcu je bilo všeč, da mu je lahkoživi plemenitaš izžemal denarje in zlorabljal njegovo dobrotljivost. In zopet mi je začel praviti o svojih imenitnih zvezah.

Raztreseno sem poslušal dolgo pripovedovanje zgovornega barona. Vedno mi je prihajal na misel nemški plemenitaš. In v dnu svoje demokraške duše sem obsojal tujega grofa, pa tudi barona in njegove smešne aristokraške težnje.

Predpravič rojstva, kdo bi jih še priznaval v naši dobi? Sedaj veljaj jedino le aristokracija duha! Tolaži me, da ima Irma drugačne nazore, in stari baron je otročji. Ako ga poprosim za njeno roko, gotovo mi je ne bo odrekel, spoznavši, da osrečim njegovo hčer.

— — — — —
Koncem sušca. — Velika noč! S kakšno sveto resnobo so me vselej navdajale skrivnosti velikega tedna doma in s kolikim veseljem velikonočno vstajenje! A sedaj se komaj zavedam, v kakšnem cerkvenem času živim. Minuli teden se je zopet večja družba zbrala v baronovi hiši, in zabava je trajala pozno v noč. Ob lepih pomladnih dneh pa napravljamo izlete po suhem in po morju. Razven onega portreta, ki počasi napreduje, ne delam ničesar. Družabne dolžnosti me zadržujejo, rekel bi s tovarišem Lebkovskim. Ta se je dokaj izpremenil v svojem obnašanju proti meni. Kakor se mi je prej kazal naklonjenega, tako me sedaj mrzi, zbada me s svojim sarkazmom in se skoraj sovražno obnaša proti meni. Tako prijateljstvo! Izpremenljivo kakor vreme. Toda ali se nisem sam najbolj izpremenil? To sem spoznal zadnjič! Bil je veliki petek, in izprehajaje se po ulicah sem videl velike množice ljudstva, ki so hiteli v cerkev „Madonna della salute.“ Pridružil sem se jim in vstopil tudi jaz. Prvič po dolgem času! — V cerkvi je bilo skrivnostno temno; okna so bila zagrnjena, in niti na oltarjih ni bilo sveč, katere se običajno prižgó ob slovesnostih. Polumrak po vsej cerkvi. Toda glej, na tleh je ležalo

truplo Izveličarjevo, razpeto na križu. Svetilka je brlela poleg njega, in prameni svetlobe so padali na blede, s krvjo oškropljeno obličje, da je bilo videti še bledejšje. Mnogi so se tiho gibale proti njemu, poklekale in poljubljale njegove rane. In prišli so vsi, stari in mladi, bogati in revni, v dragoceni svili, kakor v delavskem jopiču. S kora pa je donel veličastni „Miserere“ ganljivo in presunljivo. Vzbujale so se mi mračne, otožne misli. Hitel sem iz temne cerkve v svet, kjer je solnce sijalo na sinjem nebu in vzbujalo pomladno življenje.

Danes me je nenadno zadel žarek sreče. S strahom sem vedno mislil, kaj bo, ako odpotujejo Sternbergovi v letovišče. Vsa ta čarobna pomlad v Italiji, ti umetnostni zakladi, s katerimi sem hranil svojega duha in se zanje navduševal, zdeli bi se mi prazni in puhli brez nje. Skoraj mi ni živeti kakor v njenem obližju. Ko sem danes zopet šel na svoje vsakdanje delo, prihiti mi Irma vsa vesela naproti in pové, da je oče uslišal njeno prošnjo in se odločil za letovišče na B.

„Prav vesel sem se preživeti nekaj mesecev v vaši domovini. In vi pojdete z nami. Gotovo vas bo veselilo videti zopet domače kraje. Tam tudi lahko dovršite portret. In ko bo to delo dokončano, poučevali me bode v risanju. Iskala boš šumečih slapov in tihih vodá, modrih jezer in divjih sotesk. To bo življenje, hi, hi!“

Smejala se je veselo, razposajeno kakor otrok, in oči so ji sijale veselo. Jaz pa sem bil v zadregi, kaj naj rečem, kakor nedorastli mladenič. Bil sem nesposoben za delo, zakaj roka mi je drhtela notranje razburjenosti. Odložil sem čopič in paleto in se udal sladkemu pogovoru. Moral sem ji zopet in zopet pripovedovati o naravnih lepotah naših krajev, o našem ljudstvu in naših razmerah. Hotela je vedeti vse na drobno, obširno. In ko je minula ura, odhitel sem prevzet, srečen. Hodil sem dolgo ob morskem obrežju sam s svojimi mislimi, upi in načrti. Komu naj bi jih razodel? Zopet bom gledal domače kraje. Toda svoj dom ne vem če obiščem? Morda

za malo časa. Kaj naj bi tamkaj počel? — Dobil sem pismo od doma. Franica mi piše za piruhe. O materi pravi, da pridno gospodarijo. Sosedova Anica se je omožila z nekim trgovcem, in belka je dobila lepega telička. Ti naivna stvar! Kakor da bi se zanimal za te malenkostne novice. Kako že pravi pesnik? „Človek raste z višjimi nameni.“

VII.

In ko ura nam odbije,
črna zemlja nas pokrije:
Kdo bo še po nas poprašal?
Kdo se z nami bo ponašal?

Simon Jenko.

Sreča, bodisi resnična ali dozdevna, stori človeka sebičnega. Zlasti kar svet imenuje s tem imenom: uživanje, čast, bogastvo, često zamori v srcu sočutje za uboštvo in potrebo drugih. K večjemu da se tisti, kateremu se sreča smehlja in ga obsiplje s svojimi dobrotami, pomilovalno ozira na neštete mnogižice onih, ki so od nje prejeli v dar klofuto. Tudi Stojan je bil v zadnjih mesecih skoraj pozabil svojega tovariša Antonija Randića, ali pa se mu vsaj ni zdelo potrebno ga obiskovati. Saj se je on zibal v sladkih nadah lepe bodočnosti, ki se mu je obetala, dočim je ubogi Antonio gineval od dne do dne kakor cvetka, ki jo je poparila strupena slana. — Neki dan dobi sporočilo, da prijatelj leži hudo bolan v bolnišnici in ga želi videti. Hitel je k njemu. Našel ga je pri polni zavesti, toda videl mu je na upadlem obrazu in na motnih očeh, da je zrel za smrt.

Antonio mu podá velo roko in pravi težko hropeč: „Da si le prišel! Srčno sem te zaželel.“

Stojan se vsede k postelji tovariševi in mu položi roko na čelo, ki je gorelo notranje vročine kakor razbeljeno železo. Oni pa je nadaljeval:

„Čutim, da gre z menoj h koncu. Umreti moram. — Ne tolaži me s praznimi upi! Poznam svojo usodo in neustrašeno ji gledam v oči. Nisem te zaradi tega pozval. Prosil bi te druge usluge.“

Stojan mu je zatrjeval, da je pripravljen vse zanj storiti, kar mu je mogoče.

„Pravil sem ti že nekaj iz svoje minulosti. Živel sem v svojem rojstvenem mestu Dubrovniku, ne sicer v izobilju, pa tudi nisem trpel pomanjkanja. Saj poznaš življenje v omejenih razmerah malega mesta, polno vsakdanjih skrbij. Ono življenje, ki mori duha, izsuševa ustvarjalno moč in nas uničuje. — Zaročil sem se zgodaj s pošteno mladenko iz meščanske rodbine. Oh, pre-zgodaj za svojo nestalnost sem si nadel te zakonske okove! Ženo sem dobil dobro, lahko bi bil živel srečno z njo. To ti je bila ponižna golobica, delala je, trudila se, trpela in molčala. Toda vsakdanjost življenja je ležala z neznansko težo na moji duši. Hrepenel sem po višjem namenu. In pravili so mi, da imam zmožnosti, da bi lahko več dosegel. Toda bil sem tudi lahkomišljen. V družbi z razuzdanimi tovariši sem iskal v vinu tešila svoji nezadovoljnosti. Dom sem zanemarjal in proti ženi sem se vèdel dosti-krat trdo, neusmiljeno. Ona pa je mirno prenašala mojo nevoljo in le včasih me je milo pogledala s solznimi očmi ali krotko, ljubez-nivo opominjala. Jaz je nisem znal ceniti.“

Prenehal je za par trenutkov zaradi trud-nosti, in solza se mu je prikradla v oko in utrnila po upadlem licu.

„Pripovedovanje te trudi, dragi Antonio“, prigovarjal mu je Stojan in brisal potno čelo.

„Trud? Kaj mi more še škodovati? Kmalu se spočijem od vsega truda. — Da, nisem je znal ceniti, in to je moja krivda, zato se pokorim. Odšel sem po svetu, iskal sem vzorov, toda svet je mrzel. Ko sem ga prosil kruha, podal mi je kamen. — Pa, kaj naj ti še pripovedujem svoje blodnje! Ti si krep-kejši in resnejši od mene, ti hodiš svojo pot. Jaz sem bil kakor lahak list, katerega za-naša veter sedaj sem, sedaj tje.“

In nadaljeval mu je zgodbo svojega živ-ljenja, ki je bilo često ubožno, polno trpljenja, pa zopet burno in viharo. — Stojan ga je molčé poslušal, in zdelo se mu je, kakor da mu iz pripovedovanja tovariševega doni opominjajoči glas usode.

„Ko sem bil odšel z doma“, rekel je slednjič Antonio, „povila mi je soproga dete, Milico. Videl sem jo minulo leto, ko sem se bil vrnil za nekaj dnij domov. Sklenil sem posvetiti vse svoje moči resnemu delu, da si priborim sredstev za pošteno življenje. Toda bilo je prepozno. Sedaj žalujem na razvalinah življenja, a nekdanjih dnij nazaj priklicati ne morem. Zatorej te prosim, prodaj mojo zadnjo sliko. Saj vem, da imaš ime-nitne zveze“, reče mu bridko se smehljaje, „prodaj jo za vsako ceno in pošlji znesek moji ženi. Sporoči ji tudi moje zadnje po-zdrave in povej ji, da sem jo prosil odpu-ščenja.“

Vzel je iz miznice zavoj listov in mu jih izročil.

„Tudi te ji vrni“, reče mu, „večinoma so pisma iz zadnjih let. Morda jih boš tudi sam rad pregledal.“

Stojan mu je obljubil, da mu izpolni vse, in je ganjen zapustil prijatelja. — Šel je takoj k Sternbergu, ki je nakupaval razne slike in se rad ponašal s svojo zbirko, da mu priporoči umetnino svojega tovariša.

Baron je nenavadno hladno poslušal po-nudbo slikarjevo. In besede, s katerimi je hotel ganiti njegovo srce, so Stojanu zastale na jeziku.

„Kdo je tisti slikar, o katerem mi pra-vite“, vpraša malomarno, „nisem še čul nje-govega imena.“

„Doslej še ni bil znan širšim krogom“ odgovori Stojan, „toda delo je umetnina v pravem pomenu besede.“ Hvalil je lepi sestav in žive barve.

„Nič novega, nič modernega; vsakdanja stvar. Toda kaj hočemo! Podpirati moramo umetnost. To nam nalagajo družbene dolž-nosti. Na vaše priporočilo jo vzamem.“

Imenoval je malo vsoto, borno miloščino za tako delo. Stojan se je morel udati, kaj bi sicer počel s podobo? Odšel je, toda ni se vrnil k prijatelju, da mu ne zagreni z bridkostjo zadnjih trenutkov življenja. Doma je prebiral njegove listine, potem pa jih je z denarjem odposlal, kamor mu je bil na-ročil. Drugi dan mu doide vest, da je po

noči umrl Antonio, in tretji dan je v črno pregrnjenem čolnu slonel ob krsti mladega tovariša, katerega so peljali na bližnjo laguno, kjer se razprostira grobišče beneško. Duhovnik je blagoslovil krsto in mokri grob, kamor so ga položili. Stojan pa je vrgel v jamo kepico prsti in mu želel večnega počitka v Bogu. Zamišljen se je vrnil domov. Zopet je jeden padel v borbi življenja, rekel si je, in sreče ni našel, katere je iskal. Veselilo ga je, da v kratkem zapusti Benetke, čutil se je osamljenega v velikem mestu. Par mesecev bo preživel v domovini, v prijetni družbi, in potem se odloči njegova usoda. Upal je, da se odloči zanj ugodno, kakor mu je doslej sijala zvezda sreče.

Prišedši v svoje stanovanje zagleda na mizi pismo. Iznenaden je odpre in pogleda podpis: bil je Lebkovskega. Pismo pa se je glasilo tako:

Dragi tovariš!

Zimska sezona se bliža h koncu. Življenje je postalo dolgočasno v teh mlakah. Jutri odpotujem — za sedaj v Neapolj, ako me usoda ne zanesa v Pariz, Carigrad ali pa tje na rob sveta, kar se tudi utegne zgoditi. Ubi bene, ibi patria. Tam tudi jaz razpnem svoj šotor. Vežem se ne nikjer. To bi tudi Tebi svetoval. Nekateri pravijo, da si slep, akoravno imaš obe očesi zdravi. Pazi, da te sirena ne ugonobi. A propos! Posodil si mi bil malo vsoto. Sedaj Ti je ne morem vrniti. Omenjeni nauk Ti bodi za odškodnino. Verjemi, da ni majhna ali brezkoristna stvar. Bodi zdrav!

Lebkovski.

(Konec.)

Najstarejša.

(Spisal Ivo Trošt.)

(Dalje.)

Ko je Toplač napolnil zalogo v hramu s pristnim istrskim vinom ter vabil pokušat najboljše in najbližje prijatelje, so se poznavci pristnega in nepristnega trtnega soka zbirali pri njem tudi nepovabljeni v njegovi gostilni, in rad jih je videl; da, čim več, tem rajši.

Trta je tisto leto rodila mnogo dobre črnine v Istri; zato si razni poskuševalci niso zastonj obetali mnogo slastnih požirkov. Toplač pa ne zastonj gostih dobičkov, ker ljudje so ga „sekali“ radi in — ne malo. Anka je sama stregla odličnejšim gostom, sama družbovala temu in onemu, pa družbovala vedno dolgočasneje: obljubljenega gosta je čakala čim nestrpneje. Ti vsakdanji, pusti domači obrazi se se ji zdeli navadni, nezanimivi kakor svetniki v „pratiki“. Nevoljno je pogledovala, ko se je večer za večerom vedno gosteje polnila družinska in gosposka

soba. Pokazala ni tega, a skrito tudi ni ostalo.

„E, kaj me jezi? Nič! ... Ne povem nikomur!“ se je obregnila marsikomu, ki je hotel le preveč temeljito biti poučen o vzroku njene sitnosti, in odšla je ter se ni dalj časa vrnila v gosposko sobo, kjer so jo čakali v pisani, veseli družbi uradniki, učitelji, železničarji, financarji in boljši tržani.

Mnogokdaj je bilo prav živahno v takšni družbi.

Neki večer koncem vinotoka se je glasilo posebno veselje iz male gosposke sobice pri Toplaču. Šala, dovtip, petje in smeh je odmevalo kakor na željo. Vina in še vina! je pozivala družba zmerom več, in tobačnega dima se je nabiralo najprej nad glavami, potem tudi okolu glav že več kot preveč. Najveselejši in najbrezozirnejši so bili železničarji, sedeči pri posebni mizici, ter napijali med seboj nekemu Rafku, ki je tisti

Nade in prevare.

(Povest iz umetniškega življenja. — Spisal *Milevoj*.)

(Konec.)

VIII.

O, blažen, ki dajo mu dobra nebesa,
da mirno mu teče valovje srca,
da prši vihar mu sovražni ne stresa.

Gregorčič.

Slovenci še premalo cenimo prirodne lepote svoje zemlje. Tujci jih občudujejo in prihajajo od daleč jih ogledovat, sami pa nebrižno hodimo mimo njih in se komaj zavedamo, kolike dragocenosti nam je podelila dobrotljiva roka Stvarnikova. — Prepotuj tuje kraje, oglej si vse slovite lepote prirodne, in spoznal boš, da toliko lepega, zanimivega ni kmalu najti na malem kosu zemlje, kakor pri nas na Slovenskem. — Žal da je ta svet le deloma naš. Tujec se šopiri po njegovih najznamenitejših krajih. Seveda smo največ tega krivi sami. Nekateri Slovenci se rajši bratijo s tujci, kakor da bi z rodniimi brati delali za prospeh domovine. Skoro se zdi, kakor bi bilo naše prekletstvo, da tičimo v uboštvu in pozabljenosti, da niti na svojih tleh ne znamo biti gospodarji, pač pa se veselimo, če nas priseljeni nedomačin pogleda s prijaznim očesom. O kdaj bo tega konec!

Sezona na B. je bila jako živahna tisto leto, ko se je godila naša povest. Letovičarji raznih stanov: višji uradniki, veletržci, tovarnarji, profesorji so bili zastopani. Med njimi je bilo dokaj potomcev izvoljenega ljudstva. Prevladoval je nemški živelj, zakaj Slovenec je malo, ki bi si mogli dovoliti potratno zabavo v letovišču. Nekaj Hrvatov se je bilo naselilo v preprostejši gostilni bližnje vasi. — Sternbergovi so napravljali veliko vzgledovanja med gospôdo. Baron se je nastanil v najimenitnejšem hotelu in je kar razsipal denar. Irma pa je blestela po šetališčih in koncertih v bogatih toaletah. Spremljal jo je navadno mlad mož sloke postave, lepega obraza in dolgih las v črni,

baržunasti suknji. Vsak je moral v njem spoznati umetnika. — Radovedni ženski svet je stikal glave, zavidljivo gledal za njima in si šepetal to in ono.

Poletnega večera se je slikar zopet izprehajal v družbi svoje spremljevalke po senčnati cesti, ki se vije ob jezerskem bregu. — Solnce se je bilo ravnokar skrililo za visokim gorovjem, goste sence so padale na jezero in razgrinjale vso okolico v modro tmino, dočim so se vrhovi gorá še svetili v solnčnih žarkih in se je nebo žarelo na obzorju. Stojan opozori Irmo na lepe barve, v katerih se je topila vsa pokrajina.

„Hvaležna sem vam, da ste nas opozorili na te kraje“, odgovori ta. „Prirodnih zanimivostij imajo res obilo.“

„Vaša hvala me dela srečnega, milostljiva gospica“, reče Stojan, lahno se priklonivši.

„Žal, da to letovišče med svetom še premalo cenijo“, je nadaljevala Irma. „Družba, ki se tukaj zbira, se dokaj razlikuje od one, ki obiskuje imenitne kopeli. Tudi onih ugodnostij in zabav ni, ki se v sedanjem času zahtevajo v zabaviščih. Preprosto je vse in omejeno. Toda meni ugaja to mirno življenje. Saj mi je zdravnik že večkrat rekel, da sem bolna na živcih in potrebujem pokoja. Družčine nam pa poslej tudi ne bode manjkalo. Danes je grof Alfred Lesser brzojavno naznanil svoj prihod. Kratki dopust, ki si ga je izprosil, hoče tukaj preživeti.“

Stojana je ta novica neprijetno ganila. Odkar je prvič zaslišal ime tega plemenitnika, mu ni bil prijazen v srcu. Slutil je v njem nepovoljnega tekmeca, dasi doslej še ni imel povoda za kako sumničenje. In sedaj mu morda njegov prihod uniči to lepo življenje, ki se mu je zapričelo na domačih tleh, in ki je o njem upal, da se bo zanj še srečnejše končalo! — Imenoval se je sa-

mega sebe bedaka, ki se muči s praznimi skrbmi, toda temne slutnje ga niso hotele ostaviti.

Razmišljeno je odgovarjal Irmu, ki je delala načrte za izlete v prihodnjih dnevih, popraševala po znamenitejših krajih, katere naj bi stričniku pokazali.

In prišel je res čez nekaj dni grof Lesser. Bil je to dolg, tršat človek, gladkoobritega obraza, na katero je razuzdano življenje zarisalo nelepe sledove. Pod nosom je imel malo brčic, katere si je vedno vihal, in s skrbno frizuro svojih las je izkušal prikriti zgodnjo plešo na glavi. Toda gledal je skozi ščipalnik tako podjetno v svet in nastopal tako drzno, kakor da se mu mora vse klanjati.

Baron je bil poln veselja, da ima tako plemenitega gosta, in je hitel predstaviti slikarja, ko so zadeli skupaj pri zajutruku.

„Gospod Stojan, slikar in tukajšnji rojak, ki je izdelal portret naše Irme.“

Grof se nemarno prikloni in zamrmra nekaj, kar naj bi bilo pozdrav.

„Upam, da vam bodo ugajali naši kraji, gospod grof, in želim, da bi našli tu obilo zabave“, reče Stojan.

„Ni napačna ta okolica, kolikor sem opazil doslej“, odgovori plemenitaš. „Toda ljudstvo, ki tukaj života, je videti na zelo nizki stopinji omike. Kultura še ni prešla teh krajev. Pri nas v Nemčiji je vse drugače.“

Stojanu so razburile kri te predrzne besede, toda premagal je svoj gnev in rekel mirno:

„Ostra je vaša sodba, gospod grof. Kolikor vem, ni naše ljudstvo manj omikano kakor so njegovi sosedje na severu in na jugu. Tlačijo nas samo neugodne politične razmere, v katerih živimo. Kakor v sponah smo, ne moremo se gibati, ne moremo rasti, kakor bi radi.“

„A — vi ste tukajšnji rojak, ha, ha!“ zasmeje se Lesser. „Pozabil sem na to. Zato se potegujete za svojo domovino. Meni ni nič na tem, ako se ne zlagava v nazorih. Kraj je tu prijeten in družba upam, bo tudi. Več ne zahtevam. Ugodno hočem preživeti

svoj kratki odpust. Na svidenje, gospod Stojan!“

Rekši se zavrti na peti in ponosno odide. — Opoldne je ukazal baron svojemu gostu na čast pripraviti bogatejši obed. Stojan se ga je udeležil, ker ni mogel lahko odkloniti povabila. Grof Lesser je vodil pogovor. Vedel je mnogo pripovedovati o vojaškem življenju, o lovu, o plesih in o veselicah. Sternberg ga je s slastjo poslušal in se radostno smejal njegovim neslanim dovtipom. Tudi Irmu in teti Amaliji so vidno ugajale dvorljivosti, katere jima je izkazoval v obilni meri. — Stojan pa se je vedel hladno in le toliko se udeleževal pogovora, kolikor je zahtevala vljudnost. — Popoldne so sklenili napraviti izlet k bližnjemu slapu. On pa se je odtegnil in opravičil, češ da ga boli glava.

Prišedši v svojo sobo se je vrgel na posteljo in nemo zrl v strop. Nemirne misli so se mu podile po glavi. Sedaj se je prav zavedel, kako je navezan na to družino, kjer se je v teku mesecev udomačil, da skoraj misliti ni mogel na ločitev. — Odkar je bil prvič prišel v hišo ob velikem kanalu, postala je ponosna Nemka središče njegovega mišljenja; ž njo se je strinjala srečna bodočnost, katero si je slikal v domišljiji in ob njeni strani je upal, da bo videl uresničene vse vzore, o katerih je sanjal. — Ko bo rešen gmotnih skrbi in mu bo življenje poezija, potem se bo posvetil s celim srcem umetnosti. Služil ji bo kot prost mož, ki deluje iz navdušenja do stvari in ne kakor rob, ki je priklenjen na galejo.

Prijazni sprejem, ki ga je našel pri Sternbergovih, in vse vedenje skozi te mesece, ki jih je preživel v njih družbi, ga je potrdilo v njegovih nadah. Ali ni prejel dovolj dokazov naklonjenosti od Irme? Ali ni baron občeval ž njim zaupljivo kakor s svojim sinom? — In sedaj pride ta tuji plemenitaš, in se drzne tako ošabno vesti se proti njemu in tako zaupljivo občevati z Irmo! In njej so bile še po volji medene besede sladko-ustnega grofa! — Tu je začutil Stojan, kot bi ga nekaj zbadlo v srce kakor ljubo-

sumje. — Gotovost mora imeti; stopil bo pred njo, razodel ji vse, vse. In ko mu pri-trdi, prositi hoče barona za njeno roko. — Rešiti se mora iz tega mučnega stanja.

Poslednji sklep je slikarju deloma umiril razburjenega duha. Vstane in se napravi, da bi šel venkaj na izprehod. Hitel je od ljudi proč v samoto, želel je biti sam. Dolgo je blodil po potih in stezah. Naposled se vsede na malo klopico, ki je bila poleg pota za gostim grmičevjem pripravljena šetavcem. — Večkrat je že v prejšnjih dneh tu sedel, ker se mu je odpiral lep razgled na planine. — Danes je bilo obzorje zastrto z gostimi oblaki. Dalj časa je bil tu sam s svojimi mislimi, kar zasliši od daleč zvonki smeh Irmin. — Izletniki so se vračali domov. — Že se zgane, da bi vstal in jim šel naproti, ko mu udari na uho zoprni glas grofov. Sklene torej počakati v zatišju, da oni mimo odidejo.

Ko se približajo, spozna, da je Irma sama s častnikom.

Slonela je grofu na roki in se veselo ž njim pogovarjala. Baron je moral s teto Amalijo že oditi naprej.

„Kratkočasen popoldan je bil“, reče Lesser. „Vesel sem, da ni bilo tistega dolgočasnega plebejca v družbi. Odslovi ga, kakor hitro ga moreš!“

„Kakor ti je všeč, Alfred. Pa vendar nisi ljubosumen? Saj veš, da mora človek imeti kaj za kratek čas.“

„Prostost vsakomur, to je moje načelo. — Upam, da mi tudi ti kot zakonska žena ne boš preveč gledala na prste. Ha, ha! Tvoj papa hoče, da se vzameva. Bodi! V zakonski jarem te ne bom pretesno uprezal. — Tega mazača se pa le otreši še o pravem času, sicer ti postane nadležen!“

„Plebejec, — mazač — zakonska družica.“

Kakor strela iz jasnega neba so zadele te besede prisluškovavca za grmovjem. Zavrelo mu je po možganih in nehoté se je dvignil, da bi planil za oholim plemenitašem. Toda zavest, da se nahaja v čudnem položaju neradovoljnega prežavca in bi grofu utegnil biti le v zasmeh in zaničevanje, za-

drževal ga je na mestu. Srpo je gledal za onima, ki sta šla po beli cesti, med smehom in pogovorom, kakor da sta se našli — sorodni duši.

Ječé kakor ranjena žival omahne čez nekaj trenutkov na klop. Zdelo se mu je, da se je zazibalo nebo in gorovje okoli njega. Misli so se mu podile po glavi v divjem begu. Toda ni jih mogel zbrati.

Na nebu so viseli temni oblaki, in včasih se je zablistalo, da se je zasvetila vsa okolica v rdeči svetlobi. Vmes je zabučal veter in šibil vrhove dreves. Začele so padati debele kaplje.

Vstane in odide počasi, omahovaje. — Sedaj se zave do cela strašnega dogodka, in fizična bolest mu z vso silo prešine srce. Vsa nebesa, ki si jih je bil ustvaril v mislih, razpršila so se v trenutku, in pred njim zija temni, brezdanji prepad. Obup, jeza, maščevalnost in kar je še drugih strašnih erinij, so mu divjale po duši. Slednjič je prevladal obup nad vsem svetom, ki se mu je pokazal danes v svoji propalosti. Čemu bi človek še živel, čemu? Ali ni smrt mila prijateljica, ki položi svojo mrzlo roko na srce in je utolaži, da je mirno na veke? Ali nas ne prestavi iz vrvenja tega sveta v deželo pokoja? — In ta misel se mu je kakor sladak strup ugnezдила v dušo in mu prepregla vse misli.

Hitel je naprej, dočim je dež vedno obilnejše lil in mu je veter kaplje podil v obraz. — Ko se ozre okoli, da bi našel kako zavetje za silo, zapazi blizu sebe odprto lopo vaške cerkve. Brez misli stopi pod njo. Iz cerkve se je bliščala lučica in ga spomnila, da je na svetem kraju. Stopil je v cerkev. Toda čemu? Da bi molil? Tega že davno ni storil. Ali sploh še zna moliti? Da, nekdanj ga je učila mati moliti, in šlo mu je iz srca. Toda sedaj! „Oh mati, mati!“ zakliče in omahne v klop.

Solze se mu uderó po licu ... Zunaj je razsajal vihar; večna luč pa je migljala le tako ljubko in mirno, kakor da je podoba mirú, ki ga najde obupana duša v teh svetih prostorih.

Solze se mu uderó po licu, in ž njimi se mu odvali od srca tudi oni grozni obup, ki ga je objemal. Začel je mirneje misliti.

Prevaril se je, bridko prevaril! Toda ali ni tega deloma sam kriv? Zapustil je domovino in svoje domače, napotil se v tuji svet iskat slave, ljubezni, bogastva. Lovil je veše, ki so se mu svetlikale iz daljave in ga zapeljale v nevarno močvirje. — Tej tujki na ljubo bi bil zatajil vse: vero, narodnost; slepo bi se klanjal njeni volji in ji sledil kakor rob do konca sveta. Vodila ga je slepa strast, zato stoji sedaj sredi življenja potr, obupen. — In pred duha mu stopi podoba častitljivega starčka, ki ga je ob slovesu milo opominjal. Tedaj mu ni verjel, zato je moral sam okusiti grenki sad spoznanja, zato je prišel na rob prepada. — In porodil se mu je v duši sklep: proč od tukaj, nazaj domov!

Še dolgo je klečal v samotni cerkvi; počasi se mu je vselil zopet mir v zmučeno dušo. Ko je odšel, bil mu je sklep gotov, da jutri odpotuje. Še tisti večer je zbral svoje malenkosti v kovčeg. Zarana, ko so še drugi gostje spali, dal se je peljati na kolodvor. Baronu je naznanil s posetnico v kratkih besedah svoj odhod.

* * *

Doma je našel Stojan še vse, kakor je bilo tedaj, ko je odšel. Tok časa, ki je njemu donesl toliko novega, hudega več kakor dobrega, je tu minul skoraj brez

sledú. — Hiša očetova je še bila, kakor jo je zapustil; bistri potok je tekel mimo nje kakor nekda, in visoke gore so jo zaslanjale kakor nekda. — Mati ga je sprejela prijazno, pristrčno. Ni ga izpraševala, zakaj se je nenadoma vrnil in ali misli sedaj ostati doma. Le skrbno mu je pogledala v blede obraz in ga vprašala, ali je morda bolan. — Sin je tajil, da bi mu kaj bilo. Toda drugi dan se je moral vleči; bil je ves obnemogel, in glava ga je bolela hudo. Kmalu se je pokazala vročica in se mu je semtertje tudi bledlo. — Mati in Franica sta objokani hodili po hiši in tiho stopali k bolnikovi postelji, da mu z mrzlo vodo ohladita vroče čelo. Včasih je prišel tudi stari župnik pogledat k bolniku, — ki je kmalu srečno prebolel in okrevl.

Ko je sedel zopet na gorkem solncu pred domačo hišo, zdelo se mu je vse, kar je doživel, kakor hude sanje. Povrnile so se mu moči in zastavil jih je na resno delo. Obilo umotvorov je dovršil, ki so krasili hiše božje in razširjali njegovo slavo po mestih in vaseh. Franica pa je bila kmalu njegova zvesta zakonska družica. Svojim rojakom je rad pomagal s svetom in dejanjem in podpiral vsako podjetje za pravo omiko in blaginjo narodovo. Ko je bil že v jeseni življenja in je pogledal nazaj na vrste let, ki jih je preživel v trudu in naporu, tedaj se mu je zdelo, da je izpolnil svojo nalogo in da so se mu uresničile nade, katere je gojil v mladosti.

Svet.

Če gledam, ko trpeva
ves svet gorje težkó,
nadahne me žaloba,
zazdihnil bi glasno.

A če li zrem, kako je
kriv sam pol vse bolí,
zasmeh mi sili v lice
na puhle te ljudi.

A če se zmislim sebe:
da sam sem ravno tak,
solze navró v oko mi,
na srce lega mrak.

J. M. Kržišnik.